JÄRVA TEATAJA

NR. 135. TEISIPÄEVAL, 23. NOVEMBRIL 1943. A. 3. AASTAKÄIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide trükikoja trükk. ● Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäevai kl. 8—13. Peatoimetaja: Johannes Kaup. Väljaandja Kirjastus Eesti Ajaleht

Nõukogud kaotasid idas kahepäeva võitlustes 413 soomusmasinat

Atlandil tabati hävitavalt 2 vaenlase kaubalaeva kogumahuga 18.000 brt. — Võitlusruumis Kiievist läänepool vallutati tähtis maastikulõik tagasi

Führeri peakorterist, 22. nov. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kirde pool Kertshi jäid nõrgemad vaenlase rünnakud tagajärjetuiks. Nõukogude katseid, oma maabumispeadele Krimmis Kertshi väina kaudu tugevdust ja järelveovarasid tuua, pommitati sõjalaevastiku ja õhujõudude poolt mõjuvalt. 5 tulvilaaditud sõidukit uputati.

Nikopoli sillapeal ja suures Dnjepri käärus ründasid nõukogud nõrgemate jõududega kui eelmisel päeval. Kõik rünnakud lõödi jälle tagasi tunduvate kaotustega vaenlasele. Tagajärjekaik vasturünnakuil hävitati või purustati mitmed vastase rünnakgrupid.

Tsherkassi juures nurjusid nõukogude korduvad rünnakud tugevais võitlusis. Üks kohalik sissemurrukoht riivistati ja sissetunginud vaenlase osad likvideeriti.

Võitluspiirkonnas lääne pool Kiievit murdsid meie üksused peale mitme vaenlase vasturünnaku tõrjet läbi visalt kaitstud nõukogude välipositsioonid, ületasid arvukad miinitõkked ja vallutasid edasisel rünnakul tähtsa maastikulõigu tagasi.

Homeli võitluspiirkonnas püsis tugev vaenlase surve eriti sissemurruruumis linnast edela pool eile alanematult. Homelist põhja pool lõödi korduvad rünnakud kohalike sissemurdude riivistamisel tagasi.

Smolenskist lõunapool ei jätkanud vaenlane tõrjelahingu senisel kestusel kantud erakorraliselt raskete kaotuste tagajärjel eile oma rünnakuid. Witebskist ida pool tõrjuti arvukad tugevad nõukogude rünnakud. Ka Neveli sissemurruruumis valitses elav võitlustegevus. Ettetunginud vaenlase üksused visati seal omapoolsete vasturünnakutega jälle tagasi, kusjuures hävitat suur hulk tanke.

Idarindel kaotasid nõukogud kahe viimase päeva võitlustes 413 tanki

Lõuna-Itaalia rindelt teatatakse ainult kohatist elavat suurtüki-, luure- ja rünnaküksuste tegevust.

Atlandil ründas üks võitluslennukite üksus raskete ilmastikutingimuste juures ühte vaenlase konvoid ja vigastas 2 kaubalaeva kogumahuga 18.000 brt. nii raskesti, et võib arvestada nende hävitamist.

Vasturünnak Kiievist läänes areneb

Ka lõuna pool Laadoga järve ründas vaenlane tagajärjetult. — Lõuna-Itaalias oli üldiselt rahulik

Führeri peakorterist, 21. nov. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Kirde pool Kertshi püüdis vaenlane uuesti oma sillapead laiendada. Ta tõrjuti karmides võitlustes tagasi, kusjuures hävitati 18 tanki, ja tal tuli taluda meiepoolse mõjuva kahuritule ja õhujõudude korduvate rünnakute läbi raskeid kaotusi.

Nikopoli sillapea vastu lõuna pool Dnjepropetrovskit ja põhja pool Krivoi Rogi alustasid nõukogud eile arvukate jalaväe- ja soomusüksustega, tugevatest lennuväeüksustest toetatult, rünnakut. Visades ja vihastes võitlustes ja tugevate vastulöökidega ajasid meie väed nurja kõik läbimurrukatsed ja hävitasid seejuures 247 vaenlase tanki. Neist hävitati 107 üksnes ühe armeekorpuse lõigus.

Saksa vasturünnak lääne pool Kiievit teeb vaenlase kangekaelsele vastupanule vaatamata uusi edusamme.

Edela pool Homelit asuva sissemurruruumi ülevaatetus maastikus jätkuvad võitlused alanemata ägedusega. Põhja pool Homelit hävitati üks sissepiiratud vaenlase võitlusüksus.

Lääne pool Smolenskit nõrgenes võitlustegevus märgatavalt. Nõrgemad nõukogude rünnakud jäid nii siin kui ka lõuna ja põhja pool Nevelit tagajärjetuks.

Lõuna pool Laadoga järve tõrjuti arvukad vaenlase rünnakud osalt vastulöökidega.

Lõuna-Itaalias möödus päev peale mõlemapoolset kahurväe- ja luuretegevust üldiselt rahulikult. Ainult ühes kohas rinde ida lõigus tekkis elavamaid võitlusi saksa eelpostide positsioonide pärast. Meie julgestusüksused tõmmati Sangro-jõe taha, seejärele kui nad olid valmistanud kaugelt ülekaalukamate jõududega korduvalt ründavale vaenlasele tunduvaid kaotusi.

Saksa lennukite öised pommirünnakud eesmärkide vastu Lõuna-Inglismaal põhjustasid arvukaid tulikahjusid, muu hulgas ka Londoni linna piirkonnas.

Atlandil ründas üks võitluslennukite üksus raskete ilmastikutingimuste juures ühte vaenlase konvoid

Idarindel kaotasid nõukogud kahe viimase päeva võitlustes 413 tanki

Lõuna-Itaalia rindelt teatatakse ainult kohatist elavat suurtüki-, luure- ja rünnaküksuste tegevust.

Atlandil ründas üks võitluslennukite üksus raskete ilmastikutingimuste juures ühte vaenlase konvoid ja vigastas 2 kaubalaeva kogumahuga 18.000 brt. nii raskesti, et võib arvestada nende hävitamist.

Saksa allveelaevade tugevus vaenlase arvamisel

Stokholmist, 20 10. (DNB). Inglise kontradmiral Francois Low, ühe allveelaevade üksuse juhi asetäitja, kinnitas: „Meie teame, et sakslased omavad juba tänapäeval arvukalt allveelaevu. Need allveelaevad omavat tunduvat lööglijõudu." Olukord allveelaevade-sõjas ei olevat kuigi palju muutunud.

Soome rindeteade

Helsingist, 22. nov. (DNB). Rukajärvi juures ründas 300-meheline vaenlase üksus üht meie toetuspunkti. Kiirete vastuabinõudega õnnestus vaenlast sisse piirata ja temale enam kui 24 tundi kestnud lahingus raskeid kahjusid tekitada. Peale abi saabumist lõödi ründaja tagasi, kes selles võitluses kaotas 110 meest surnutena.

Ettenägelik „kroonprints" Umberto

Mailandist, 22. nov. (DNB) Vastavalt itaalia ajakirjanduse poolt Gibraltarist saadud teateile valmistub endine itaalia kroonprints Umberto reisule Põhja-Ameerikasse. Selle teate kohaselt on kroonprints juba pikema aja eest suuremaid rahasummasid ja osa kroonivarasid Põhja-Ameerika pankadese deponeerinud ja osa P.-Ameerika kummimajandusse investeerinud.

Zhitomir jälle sakslaste käes

Linna tagasivallutamisel võeti rohkesti vange ja sõjasaaki. — Teistes rindelõikudes tõrjuti enamlaste rünnakud

Führeri peakorterist, 20. novembril.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Dnepri suures käärus ja Tšerkassõi juures toimus eile vaid kohalikke võitlusi.

Kiievi võitlusruumis tungisid meie vasturünnakule asunud diviisid edasi, hoolimata vaenlase visast vastupanust ning raskelst ilmastiku- ja maastikuoludest. Mõne päeva eest vaenlase jõudude poolt vallutatud Žitomiri linn piirati meie vägede poolt sisse ja võeti eile tormijooksuga tagasi. Linnas ja tagasivallutatud maastiku puhastamisel langes meie kätte hulk vange ja rohkesti saaki.

Mõlemal pool Homeli võideldi ka eile vihaselt. Ajal kui edela pool linna on käimas rasked võitlused, aeti kirde pool Homeli nurja kõik paljudest lahingulennukelst toetatud Nõukogude läbimurrukatsed ja likvideeriti vasturünnakutega kohalikud sissemurrud.

Lääne ja loode pool Smolenskit lõödi ka eile uute kohaletoodud jõududega ründavad enamlased jälleigi tagasi. Osalt varisesid vaenlase rünnakud kokku juba meie rinde ees koondatud tõrjetules.

Sissemurruruumis edela pool Nevelit elavaid kohalikke võitlusi.

Lõuna-Itaalia rindel valitses elav mõlemapoolne suurtükiväe- ja luuretegevus. Ühe meiepoolse löökrühmaaktsiooniga saavutati edela pool Mignanot positsiooniparandusi.

Vahemere ideosas ründasid õhujõud üht vaenlase laevastikuüksust ja vigastasid pommitäistabamustega raskesti üht ristlejat ja üht hävitajat.

Vaenlase lennuüksused tungisid päeval Saksa lääneplirini ja öösel Lääne-Saksamaale. Pommiheidete läbi tekkis kaotusi ja kahjusid. Seejuures tulistati alla seitse vaenlase lennukit. Pealeselle tulistati veel kaks lennukit alla Atlandi kohal.

Saksa lennukid ründasid möödunud ööl uuesti üksikeesmärke Londonis.

Stalini inimtagavarad vähenevad

Sõjavangide hulgas Aasia rahvad ülekaalus. — Mobiliseeritakse meesisikud 15—60 aasta vanuseni

Berliin, 19. 11. (DNB) „Berliner Börsenzeitung" kirjutab:

Idas sakslaste kätte vangilangenud enamlaste hulgas kasvab Aasia päritoluga rahvaste arv sel määral, et eurooplasist vangid on juba sageli vähemuses. See tõsiasi näitab, et nõukogude inimreservuaar kuivab üha enam kokku neis hiigelsuuris lahinguis, kuhu Stalin oma armeed ikka uuesti kihutab. Seepärast mobiliseerivad enamlased nende poolt tagasivallutatud alades kõik meessoost isikud 15 kuni 60 aasta vanuses. Neis tõsiasjades näeme osanähtusi idarinde heitlustes, kuna nad kujutavad käegakatsutava tõe algust, et oletus inim- ja materjalimasside ülekaalu otsustavast tähtsusest ei ole pikapeale püsiv.

Teisalt ei ole selles kahtlust, et siin on tegemist nähtusega, kus Saksa vägedel üldiselt võetuna tuleb ikka veel võidelda tugeva ja armutult juhitud vastasega. Aga siingi töötab aeg Saksamaa kasuks. Ajal, kui vaenlane on paljude asjaolude tõttu sunnitud tegevusse rakendama eraisikuid, lapsi ja rauku, et saavutada mingi tulemus, võib Saksa väejuhatus ettevaatliku inim- ja materjalipanuse tõttu kindlasti arvestada lõppvõiduga.

Tundmatu planeet läheneb päikesele

Maakeraga võrdse planeedi langemine päikesesse lähemal ajal

Berliinist. Berliini ajakirjandus teatab, et üks Treptovi tähetorni vaatleja märkas üht transmerkuuri planeeti, mis oma orbiidi tugeva kallakuga lähenea päikese ekliptikale. Päikesekettasse jõudmisel ning sealt eemaldumisel pandi tähele ka Merkuuri ja Veenuse juures tuntud tiigafenomeni. Selle järgi otsustades omab maailmakeha peaaegu sama suurust nagu meiegi maakera.

Üheaegselt maailmakehaga avastati ka suur päikese laikude rühm. Oletatakse, et uue planeedi näol on tegemist vabast ruumist tuleva maailmakehaga, mis oma orbiidis sattus päikese külgetõmbejõu piirkonda ja nüüd üha suureneva kiirusega läheneb päikesele. Võib arvata, et kui maailmakeha säilitab senise orbiidi, siis toimub lähemal ajal sisselangemine.

Teaduslikes ringkonnis oletatakse, et see sündmus ei jäta märgatavat mõju avaldamata päikeselähedastele planeetidele.

Rootsi linnale Lundile heideti pomme

Stokholm 20. 11. (DNB) Rootsi ajakirjandus teatas reedel pommide heitmisest Lundi ülikoolilinnale Lõuna-Rootsis.

Rootsi protest inglaste pommitamise vastu Lundis

Stokholmist, 20. 11. (DNB). Välisministeerium avaldas TT järele järgmise teadaande: Rootsi sõjavõimude juurdluse põhjal tehti kindlaks, et pommid, mis visati Lundile, olid inglise päritolu. Sellega seoses tegi Rootsi välisministeerium Londoni Rootsi saatkonnale ülesandeks, avaldada Inglise valitsuse juures mõjuvat protesti.

Ühtlasi pidi Rootsi saatkond teatama, et üksikasjalikum kahjutasunõudmine esitatakse Inglise valitsusele hiljem.

Võshinski sõidab Alzhiiri

Ankarast, 20. 11. (DNB). Võshinski lahkus Moskvast ja on teel Alzhiiri. Ta on nõukogude esindajaks hiljuti asutatud rahvusvahelises komisjonis, millise tegeleb eeskätt Vahemere-küsimustega.

Riia ülikoolis immatrikuleeriti 1856 uut üliõpilast

Riiast, 20. 11. (ON). Ka tänavu sügisel omasid paljud läti abiturlendid võimaluse jätkata oma haridusteed Riia ülikoolis. Kokku immatrikuleeriti 1856 üliõpilast. Nende hulgas leidus ka palju endiseid üliõpilasi, kes oli stuudiumi viimaste aastate jooksul katkestanud, et nüüd seda soodsamates oludes taas jätkata.

Läti tähistas omariikluse aastapäeva

18. novembril pühitseti pidulikult kogu Lätis omariikluse aastapäeva. 25. aasta eest sai Läti iseseisvaks ja lõi endale ise riigivormi. Riia linn oli sel puhul Läti ja Saksa lippude ehtes. Vennastekalmistul, rahva ja riigi eest langenute puhkepaigas, ning Vabadussambale asetati pärjad.

Pidukõne pidas siseasjade peadirektor kindral Dankers õhtul Ooperis ja kirjeldas läti rahva kannatusteed alates enamlaste sissemarsist a. 1940 kuni vabastamiseni Suur-Saksa sõjajõudude poolt. Ta vihjas Stalini äsjasele katsele reklaamida Lätit kui „nõukogude maad", mis tulevat „vabastada", tõrjus selle väite teravalmalt tagasi ja kutsus läti rahvast üles astuma ühendatud jõududega ja usuga võidusse vastu enamlaste rünnakuile. (DNB).

Tulistati nälgivaid naisi ja lapsi

Venetsiast, 20. 11. Cava de Tirrenis ründas nälgiv rahvas üht elatisvahenditerongi. Ameerika politsei segas end vahele ja avas tule. Ohvrite hulgas leidub üheksa naist ja neli last.

Benedutto Croce ründas ühes Reuterile antud intervjuus uuesti kuningat.

Ta ütles muu seas: „Praegune poliitiline olukord, millega on mõeldud olukorda Lõuna-Itaalias, on raske.

Mitmed kindralid, keda fašismi päevil süüdistati korruptsioonis, on kogunenud Viktor Emanueli ümber, kes tahab sel kombel asetada rahvale uut türanniat."

Sanktsioonide päeval võis Baris, Napolis ja teistes Lõuna-Itaalia linnades lugeda müüridelt kirju, mis kõlasid: „Itaallased, meenutage sanktsioone!" Juurdlused tundmatute teostajate suhtes jäid tagajärjetuiks.

Lennud „tähtsatele läbirääkimistele"

Saloniki, 22. nov. (DNB). Nagu teatatakse Teheranist, on nõukogude välisasjade rahvakomissari asetäitja Võshinski lennukil Moskvast saabunud Teherani. Siit läheb ta koos oma saatjatega Alzhiiri, et osa võtta nõuandva komisjoni tööst, mis asutati Moskva konverentsi otsusel.

Pühapäeval saabus erilennuki pardal Teherani ka asetäitja Korneitschuk. On kuulda, et ta kavatseb minna Kesk-Ida maadesse, et siin osa võtta „tähtsatest läbirääkimistest."

Saabus kirju küüditatud eestlastelt

Punase Risti vahendusel on eestlastel omastega ühendus kogu maailmas

ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakonnale ZEV-ile saabus Saksa Punase Risti kaudu kirju 38 enamlaste poolt Nõukogude Liitu viidud isikult. Kirjad on määratud äraviidute omastele ja ERÜ esineb siin vahetalitajana, toimetades kirjad edasi adressaatidele.

Küüditatuilt saabunud kirjad on enamuses Kirovi oblastist Molotovi rajoonist. Kirjad on lühisõnalised, näiteks: „Elan, olen terve, tervitan." Mõned kirjasaatjad märgivad ka seda, et nad viibivad kolhoosis ja töötavad põllul.

Enamus küüditatud naisi, kellelt on saabunud kirjad, töötavad nn. mehhaniseeritud metsapunktides, nagu nähtub aadressidest. Need küüditatud viibivad metsatöödel Kirovi oblasti Nagorski rajoonis.

Kirjad on küüditatud naised saanud saata rahvusvahelise Punase Risti kaudu. Kuna kõik küüditatute kirjad on pärit enamvähem ühest piirkonnast, siis võib arvata, et sealt läbi sõitis mõni välismaa delegatsioon, kes kirjad kaasa võttis.

Seekordse saadetise hulgas on kirju ka mobiliseeritud ja tegevväelastena äraviidud meestelt. Kirjad on saadetud Sverdlovskist ja aadressina on märgitud ainult „Sverdlovsk — nõudmiseni."

Küüditatuist on ainult üks kirjasaatja mees, teised kõik naisisikud. Kõnesolev meesisik on 61-aastane Eduard K., kes töötab ühes autogaraažis. Tema kiri on tulnud Ühendriikide kaudu. Sõjaväelaste kirju on tulnud Türgimaa ja Pärsia kaudu, enamuses aga rahvusvahelise Punase Risti kaudu Genfis.

Seekordseist kirjasaatjaist on ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakonnas ZEV-is koostatud erinimekiri.

ERÜ vahendusel on tuhandeil eestlasil kodu- ja välismaal olnud võimalus pidada kirjavahetust. Kirjade saatmine on võimalik ka vaenulistesse maadesse, sest Saksa Punane Rist toimetab need edasi rahvusvahelisele Punasele Ristile Genfis, kust need omakorda edasi saadetakse meile vaenuliste maade Punastele Ristidele.

Sel viisil on võimaldatud omastega ühenduse pidamine kogu maailmaga, välja arvatud Nõukogude Liit. Kuigi Nõukogude Liidus on Punase Risti nimeline organisatsioon, on see tasalülitatud tšeka süsteemis ega võta osa ülesandeist, mida eraisikute, vangide, haavatute jt. saatuse kergendamiseks teostavad kõigi teiste maade Punased Ristid.

Kuivõrd raske on Nõukogude Liidus viibivailt eestlasilt saada kirju ka rahvusvahelise Punase Risti kaudu, näitab see, et alles nüüd saabus kirju, mis on kirjutatud juba läinud aasta esimestel kuudel.

Sõjaolukorrast tingitud raskused ühenduse pidamisel teiste maadega, eriti vaenuliste riikidega, sunnivad kirjavahetuses tegema teatavaid kitsendusi.

Nii võib iga isik kuu kestel saata ainult ühe kirja. Kiri peab olema kirjutatud rahvusvahelisele Punase Risti sellekohasele kirjaplangile ega tohi olla pikem kui 25 sõna. Kirjad, mis võivad sisaldada ainult teateid perekondliku seisu muutuste, tervise ja teiste puhtisiklike küsimuste kohta, peavad olema koostatud kas saksa, prantsuse või inglise keeles. Erandjuhtumeil aga on välismaalt tulnud Eestisse rahvusvahelisel Punase Risti kirjaplangil ka eestikeelseid kirju.

Vaenulistest maadest ei luba Inglise Punane Rist tavaliselt kirjas märkida saatja asukohta, vaid aadressiks on vastava Punase Risti büroo number.

Välismaalt Eestisse saabunud kirjad saadab Saksa Punane Rist Tallinnas asuvaile adressaatidele otseselt kätte.

Teistes linnades ja maal asuvaile adressaatidele saadab kirjad kätte ERÜ oma ringkonna ametite kaudu.

Kirjade saatmisel ja saamisel abistab ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakond ZEV kodanikke tõlketöödega ja nõuannetega. Tööd sel alal on rohkesti, et see nõuab endale pidevalt ühe teenistuja kogu tööjõu. Tänu selle ja Punase Risti vastutulekule on tuhandeil eestlasil võimalik välismaades viibivate omastega olla pidevas ühenduses. Eriti suuri teeneid osutatakse seega eesti meremeestele, kes sõja puhkemisel viibisid laevadega välisvetes ega pääsnud enam tagasi oma perekondade juure. Ükskõik, kus maal nad ka oleksid, neil on võimalik saata omastele kirju ja saada vastuseid.

Poolakad tulid üle

600 sõdurit Poola diviisist põgenes enamlaste käest sakslaste juure

Berliin, 19. 11. (DNB) Nagu sõjajõudude ülemjuhatus teatab, rakendasid enamlased äsja Smolenski võitlusruumis teostatud suurrünnakul esmakordselt võitlusse ka nn. Poola diviisi Tadeusz Kosciuszko üksused, kes aga pärast lühiaegset võitlustegevust täies koosseisus Saksa poole üle jooksid.

Poola diviis Tadeusz Kosciuszko moodustati Nõukogude armee osana 1943. aasta kevadel juudi soost ohvitseri kolonel Berlingi juhtimisel, pärast seda kui Katõni massihaudade avastamise tõttu suhted Moskva ja Londonis asuva Poola pagulasvalitsuse vahel katkestati. Selle diviisi moodustamise kohta seletavad nüüd ülejooksikud lähemaid üksikasju.

Diviis koosnes osalt enamlaste poolt Poola sõjakäigu ajal okupeeritud Poola piirkonnist küüditatud meestest, endistest poola sõjaväelastest ja eraisikuist. Enamus poola sõjaväelasi, kes nälja ja külma üle elasid või Katõni massihaudades otsa ei leidnud, sunniti astuma Poola diviisi. See väeosa ei olnud iseseisev nagu Inglismaal moodustatud Poola üksus, vaid kuulus Nõukogude armeesse. Endised poola sõdurid pidid peagu eranditult kandma Nõukogude vormiriietust. Ohvitseride kaader koosnes poola ja ukraina rahvusest kommunistidest. Nagu igas Nõukogude väeosas, oli ka siin „eriosakond" ja tuntud poliitiline aparaat juudi komissaridest nime all „poliitilise selgitustöö osakond".

Küüditamise hetkest peale oli poolakate kohtlemine enamlaste poolt üksainus martüürium. Selle tagajärjel tuli ka alatihti põgenemisi ette. Vähimagi eksimuse pärast lasti inimesed maha või veelgi halvem, saadeti Nõukogude karistuslaagrisse. Nagu pilkeks anti Poola diviisile Poola vabadussangari Tadeusz Kosciuszko nimi.

McArthur peab loobuma ofensiivist

Madridist, 20. 11. McArthur on Bougainville sündmuste järele sunnitud loobuma oma ofensiivikavadest, kirjutab Madridi „Arriba" sõjaväeline asjatundja. Lõõgid, mida USA laevastik seal sai, võrduvad Pearl Harbouri omadele. Sellega on tühistatud paremused, mida liitlaste laevastik omandas Badoglio reetmise läbi. McArthuri rünnakukavatseused, mis said ilmseks suurvägede-koondamiste läbi 27. oktoobril Bongainville juures, olevat nüüd jaapanlaste rünnakutega nurja aetud. Võitlus lugematute saarte pärast, mis on USA-le teostatav suure vaevaga ja nõuab palju aega, on nüüd halvatud. Ameerika jalavägi jääb ilma seljataguse toetuseta, kuna seda suudaks ülal hoida ainult laevastik. Jaapan on seega kindlustanud saarte kaitsevõõ.

„Üles, Delhisse!"

Tokio, 20. 11. (DNB) India ajutise valitsuse juht Subhas Chandra Bose pidas Tokios raadiokõne, milles ta ka oma saksa sõpru tervitas. Viimased kuud olnud tal tulvil intensiivset tööd, mis head vilja kannud, seletas Bose. Totaalse ranuse üleskutsele järgnesid Ida-Aasia hindud vaimustusega. Nende organisatsiooni uuendati ja tegevdati, India rahvuslik armee suurenes tunduvalt ja ta relvastus ning väljaõpe muutub üha paremaks, ta moraal aga väljendub hüüdlauses, mis praegu on iga sõduri huultel: „Üles Delhisse!"

Mandzhukuo ajakirjanikud Eestis

Möödunud nädala lõpul saabusid Tallinna Mandžukuo pressiatašee Nakugva Eiichi ja ajakirjanik Narita, kes sooritavad pikema ringreisi Eestiga tutvumiseks. Tallinna saabunult külastasid Mandžukuo pressi esindajad ka „Eesti Sõna" toimetust, kus neid võttis vastu peatoimetaja A. Kivikas. Pühapäeva hommikul asetasid kauged külalised Eesti vabastamisel langenud kangelastele pärja Kangelaskalmistul. Mandžukuo ajakirjanikke saadab nende ringreisul Idaministeeriumi pressireferent Drescher.

Hõimupäev Soomes

Helsingi, 20. 11. (DNB) Laupäeval pühitseti Soomes traditsioonilist hõimupäeva. Käesoleval aastal oli see päev pühendatud peamiselt seni 30.000 Soome jõudnud ingerlasele. Soome-Ugri-Selts ja Soomlasliit saatsid sel puhul oma hõimudele välismaal tervitustelegramme.

Langes edukuselt teine ameerika lahingulendur

Milanost, 17. 11. (DNB). USA sõjaministeerium teatab, et USA edukuselt teine võitluslendur Roberts on langenud Vaikse ookeani sõjatandril. Ta olevat jaapanlaste üle saavutanud kokku neli (!) õhuvõitu.

Suurim õhulahing Ida-Aasia ruumis

Tokio, 20. 11. (DNB) Domei teatab, et suurim õhulahing Suur Ida-Aasia sõjas toimus 2. novembril Rabauli ruumis, kus Jaapani mereväe õhujõud astusid võitlusse vaenlase õhujõudude üksustega, mis koosnes 230 kuni 240 lennukist, ja tulistasid neist alla 200 lennukit.

Itaalias loodi rahvuskaart

Roomast, 20. 11. (DNB). Fašistlik miilits, karabinjeeride korpus ja Itaalia politseiüksused koondati ühiseks üksuseks, mis kannab nimetust „Vabariiklik rahvuskaart".

Pataljon „Narva“ võitlustes

Dnepri alamjooksul

SS—PK. Liiv — valge, kergesti libisev liiv — katab laias ulatuses Dnepri kaldaid. Raskesti ja täie gaasiga töötavad jõumasinad end liivast läbi, ikka jälle stoppama jäädes, ning siis pioneeride abiga teekonda jatkates. Pioneerid ja org. Todti mehed ehitavad siin tugevat sõidutee tammi. Maastik on siin peaaegu taimkatteta, kui mitte liivataimi lugeda taimestikuks. Ainult seal, kuhu ulatuvad jõe harud ja jõkke suunduvad ojad kaldaid kastavad, kasvavad pajud ja paplid. Üksikud oaasid, mille keskel lombid, nende läheduses külad, millistest tagapool kuusemetsad lõikavad silmapiiri.

NAGU LÄÄNEMERE KALDAIL...

Kuid see maastik pole tundmatu eesti SS-soomusgrenaderide pataljoni „Narva“ meestele, kes siia on kaevanud oma positsioonid. See kehv ja liivane maastik meenutab nende Eesti kodumaa Läänemere kaldaid.

Raskeid nädalaid on siin mööda saadetud, siin jõepositsioonil. Seni olid nad koos oma diviisi „Viikingiga“ osa võtnud suurtest taandumisvõitlustest. Alati viimastena tõmbusid nad tagasi oma seisukohtadelt, alati kontaktis vaenlasega.

Nüüd kulgeb rinne mööda Dnepri. Aga mitte ainult läänekaldal ei asetse vastupanuliinid, vaid juba jõe saartel on vastupanupesad. Nad on ähvarduseks üle jõe asuvatele vaenlase üksustele ja on seepärast ka vaenlase suurtükiväe ning löögiüksuste alatisteks sihtideks. Üht jõe saart kaitseb „Narva“ pataljon.

Järelvedu peavõitlusliinile. Vaenlase läheduses on raudtee valvatud ja maskeeritud. Huumorikõtlased kamraadid on püstitanud siia isegi plakati: Es geht alles vorüber. Pk.-sõjak. Muck (Wb)

„Robinsonid“ Dnepri saarel

Kiiresti olid nad kõikjal kohanenud uue ümbrusega, uute tingimustega ja nii leidsid nad kohe sobiva nime „oma“ saarele. Kamraadid nimetavad neid robinsonideks. See nimi pole küll täiesti sobiv nendele, sest vana Robinson ei saanud endale järelvedu rünnakpaatides. See armetu liivalapike jõe keskel on välja ehitatud nagu mõni kindlus. Kogu saar on täis ehitatud jooksu- ja kaitsekraave, mis pakuvad sõdijaile vajalikku kaitset. Kraavid ühendavad kõiki tähtsaid võitluspunkte saarel ja annavad punkritele suurt võitlustugevust. Tugevaist tahumata palkidest ehitatud punkrid on nagu kindlustused selle saare kaitsesüsteemis. Vaatluspostid võimaldavad jälgida vaenlase igat liikumist teisel pool jõge.

EESTI TÄPSUSKÜTTIDE HÄVITAV TULI

Algul ei näinud enamlastel olukorrast Dnpri ääres palju aimu olevat. Nad liikusid sihitult jõekaldal ja püüdsid nõrkade löögiüksustega opereerida. Kui aga eesti täpsuskütid juba esimeste laskudega vaenlase luureüksused viimseni hävitasid ja vaenlane asjata oma meeste tagasitulekut ootas, hakkasid nad aru saama, kellega nendel tegemist on. Sellest ajast hakkasid ka vaenlase rasked relvad eesti robinsonide seisukohti ägedasti tulistama, kusjuures ühel sügishommikul pidi vaenlase löögiüksus hävitama meie meeste saare-idülli.

Olgugi, et udu ei võimaldanud vaadet jõele, märkasid postid vaenlase rünnaku üritust juba algfaasis. Jõe kõrkjate varjust paiskasid enamlased 6—8 paati vette, kuid sattusid siis kõik saare relvade tule alla. Kui vaenlane siis oma paadid tulekaitse alla võttis ja vaenlase üksikud paadid siiski saarele maabuda tahtsid, raksatasid hästisihitud Saksa patareide mürsud paatide keskel. Mõni minut tugevat tuld välihaubitsatest, jalaväe suurtükkidest ja granaadiheitjast, mis muutis kogu vee keevaks põrguks, pühkis veepinnalt kõik. Õhus lendlesid üksikud paatide tükid ja riismed. Häving oli täielik. Ainult mõni enamlane, kes veel ellu jäi, võis kirjeldada, kui riskantne on katse üritada maabumist eestlaste poolt kaitstud kaldal.

SS-sõjakirjasaatja Richard Öder

Führer oma vana kaardiväe keskel Müncheni Lövenbräu keldris. Gauleiter Giesler tervitab kõigi koosolejate nimel Führerit. (Weltbild)

Reprivatiseeriti rida panku

Esmaspäeval toimus Eesti Rahvapanga nõukogu saalis Eesti Rahvapanga, Tallinna Majaomanike panga ja Nõmme Majaomanike panga reprivatiseerimise koosolek.

Koosolekust võtsid osa Kindralkomissariaadi esindaja Lutze ja Skribanovitz ning Ühistute Liidu esindajad Eckbaum ja Eslas. Samuti viibisid koosolekul eespool nimetatud pankade juhatusliikmed.

Pärast päevakohast kõnet andis Kindralkomissariaadi esindaja Lutze pankade juhatuste esimeestele üle ürikud nende pankade reprivatiseerimise kohta, tehes ühtlasi teatavaks et samal ajal on postiteel välja saadetud ürikud ka Tartu Eesti Majanduspanga, Valga Ühispanga, Pärnu Eesti Laenu-Hoiu-Ühisuse, Narva Majaomanike panga ja Narva-Jõesuu Ühispanga repivatiseerimise kohta.

Muhameedlane kolme bandiidi vastu

Väike episood bandiitide-sõjast

SS-PK. — Mitmes piirkonnas Kroaatia-Bosina ruumis elab muhameedlasi. Juba aastasadu hoiavad nad alal oma islami omapära. Ja nues Kroaatias on nendel selleks soodsaimad võimalused.

Hoopis teine lugu oli Jugoslaavia valitsuse ajal. Siis oli muhameedlastel siin palju kohustusi, õigusi aga minimaalselt. Seepärast pole ka ime, et muhameedlaste piirkonnad on endid meelsasti annud Kroaatia valitsuse alla.

Nüüd on muhameedlastele tulnud juure uued vaenlased — kommunistlikud jõugud, kes püüavad luua mingisugust Nõukogude Suur-Serbiat ja terroriseerivad esmajoones kõiki muhameedlasi.

SS-mägikütid on asetunud ühte piirkonda Sarajevo lähedale. Üks muhameedlasest põllumees töötab oma maisipõllul väljaspool seda piirkonda. Ühel päeval tööl olles näeb ta umbes 50 meetri kaugusel endast kolme meest mööda mäeveert alla tulevat. Nad on püssidega varustatud ja nende mütside ees on punased nõukogude viisnurgad. Bandiidid... Muhameedlasel pole kaasas mingisugust relva, ka põgeneda pole enam võimalik. Ainult kaval nõu võib teda veel päästa.

Põllumees tõstab tervituseks rusika ja hüüab serbia keeles: „Tervist, seltsimehed!“ Kolm bandiiti vastavad teda umbusklikult. Nad on püssid kätte võtnud. Kuid muhameedlane ei lase ennast sellest veel häirida. „Te olete vist küll elust tüdinud?“ küsib ta naeratades kolmelt. Nad tahavad teada, mida ta selle all mõtleb. „Teil on nähtavasti väga vähe aimu üldiseet olukorrast. Kogu see ümbrus on Saksa relva-SS poolt okupeeritud. Seltsimehed, nüüd on juba hilja relvaga käes siin ringi joosta!“

Kolm bandiiti vaatab ümber. Nad näe-Kla vad all orus tõesti majade vahel liikumas SS-mehi ja seal näib isegi mõni tank olevat. Ning seal teisel pool kõrgendikul on ehitatud tugipunkte, mis ei näi samuti nende omad olevat. Muhameedlane märkab kohe, missugust mõju avaldab see avastus nelle kolmele. Ta jutustab edasi: „Jaa, seltsimehed, see on väga kurb! Me oleme omadega läbi! Relva-SS vastu meie juba ei saa, tema peale meie hammas ei hakka! Nendel on raske suurtükiväg, leegiheitjad ja tankid. Nendele ei tee me oma haavlipüssidega midagi. Ei jää midagi muud üle kui relvad maha panna ja alistuda. Muidu oleme me kõik kadunud!“

Bandiidid on muutunud kahvatuks, muhameedlase kõne on neid sügavasti puudutanud. Aeglasel, kuid kindlal sammul läheneb ta esimesele bandiidile, võtab ta käest püssi ja teeb, nagu püüaks ta otsustada püssi väärtuse üle. „Kas sa arvad, et sa selle roostetanud loguga midagi relva-SS vastu saad teha! Ei ilalgi, kulla sõber. Selle logu võid sa kohe ära visata — sel pole mingit väärtust!“ Seejuures viskab ta ise püssi suures kaares eemale. Siis pöördub ta teise juure. „Sinu paukmasin pole ka midagi väärt! Näita!“ Nüüd on tal ka teise bandiidi relv enda käes. „Ka see pole midagi muud kui roostehunnik. Sellega ei suuda sa vigast koeragi tabada! Viska see kohe ära!“ Ja teine püss lendab esimesega ühist teed.

Nüüd pöördub muhameedlane kolmanda bandiidi poole: „Näita, kas sinu püss on rohkem väärt, või on ta niisamasugune rämps nagu need eelmised.“ Juba ongi tal kolmas püss käes. Ta vaatleb seda huviga ja ütleb siis oma hinnangu: „Pole viga, see relv on juba midagi väärt, sellega saab ikka paar tükki maha kõmmutada, kui nad liigatada julgevad!“ Samal hetkel hüppab ta kiiresti paar sammu tahapoole ja sihib relva kolme bandiidi peale. „Käed ülesl“ karjub ta „Andke alla, te koeranärud. Ma pole teiega ühest kambast!“

Nüüd on need kolm lõplikult löödud. Esimesel hetkel tahavad nad relvade juure hüpata, millised nad nii rumalalt on käest ära annud, aga püss muhameedlase käes on liiga ähvardavalt nende peale sihitud. Nad tõstavad käed. Muhameedlane käsutab nad enese ette ja viib oma kolm vangi alla külasse, kus ta annab nad SS-mägiküttide diviisile üle.

See lugu juhtus 1943. aasta suvel võitluste ajal bandiitide vastu Kagu-Euroopas.

SS-sõjakirjasaatja

G. Dorner-Geodor

Ameerika lendurid võitlevad haidega

Austraalia ja P.-Ameerika lendurid, kes on rakendatud õhuvõitlusteks Vaiksel ookeanil, on avameelselt tunnistanud, et midagi ei valmista neile nii suurt hirmu kui õhulahingud piirkondade kohal, kus peitub haisid. Sest ka siis, kui neil masina allatulistamisel õnnestuks õigel ajal alla hüpata, jääb siiski püsima hädaoht, et nad langevad ohvriks haidele.

Seepärast tervitavad nad eriti suure rõõmuga teadet, et Ühendriikide keemikuil olevat õnnestunud leiutada vahend haide vastu. Selleks vahendiks on vedelik väikestes pudelites, mida kinnitatakse pool tosinat võõ külge, mille abil lendur ripub oma langevarju küljes. Eeldades, et piloot vigastamatult vee peale langeb, tarvitseb tal ainult pudelikeste sisu veele valada. Vedeliku lehk hoiab haid kaugemale.

Katsed, mis teostati selle vahendiga Timori järvel, olevat igatahes tõestanud vedeliku suurt mõju. Seetõttu kavatseb Ühendriikide sõjavägede valitsus varustada selle vedelikuga ka Ühendriikide mereväelasi. Austraallased loodavad sellest haide peletamise vahendist palju ka pärast sõja lõppu. Nad arvavad, et nad suudavad sellega vabastada Austraalia kuurordid igaveseks ajaks haide nuhtlusest. Haid tegid seni Austraalia ranna- ja supluslinnades suvitamise enam kui kahtlaseks lõbuks.

Leedukeelne teos Eduard Viiraltist

Aleksei Rannit, kelle sulest on ilmunud paar luuletuskogu ja kes juba mõnda aega elab Kaunases, on kirjutanud leedukeelse monograafia meie graafikust Eduard Viiraltist, mis ilmub lähemal ajal. Monograafia on varustatud hulga reproduktsioonidega Viiralti iseloomulikumaist teoseist.

Emade nõuandlate võrk Soomes

Helsingist, 16. 11. Saades äratust Saksamaal praktiliselt teostatud rahva tervishoiu eest hoolitsemisest, asutatakse nüüd ka Soomes sotsiaalministeeriumi otsusel igasse kogukonda emade nõuandla. Selleks valmistatakse senisest suuremal määral ette vastavaid õdesid ja ämmaemandaid, et sellega saavutada kõikjal taotletava tervishoidliku hooldamise tegelikku läbiviimist.

Sinise taeva all

ROMAAN

Johannes Kaup

109.

gekuldseiks ja silitades kuuskede kõrgeid latvu, oli toimunud kõikide nende osavõtul, kes polnud veel valgunud laiali Siimusoo ümbruskonnast, Joel Uusna, Eerik Randrüüdi, Kaarin Marana ning kõigi teiste selle päeva võitlustes langenute matus.

Vaikivaina ja süngeina, päikesevalguse nagu elava tule põledes nende relvadel, olid seisnud mehed ümber mändidealusesse metsavilusse kaevatud ja rikkaliku rohelisusega ääristatud ühishaua, mille põhjas lamasid need, kes läinud, et iialgi enam tulla. Noor õpetaja, tagaaetav nagu needki, keda pidi praegu matma, seisis kaua avatud haua juures vaikides ja ristitatud käsi. Ta nägu oli kõhn, habetunud ja kurnatud, pilk kurb ning ilme karm. Ta seisis seal kaua sõnatult. Kui ta viimaks rääkis, siis värises ta hääl pisut, aga ometi oli see mehisusest helisevaim matusekõne, mis kõlas sel õhtul inimasulaist eemal, metsa igavese võlvi all. Lein, palve ja needus liitus selles sedavõrd tihedalt üheks ja suureks tõotuseks elule, võitlusele ning tulevikule, et nad vaikisid kõne lõppedeski veel kaua, nagu loodaksid kuulda hauda katvate metsalilledegi palvust või mõistataksid, miks juba enam kui poole päeva kestel pole olnud kuulda ainustki häält kuski seal, metsade taga, kus asetseb rinne — salapärane ning oodatav.

Ning veel siis, kui öövarjud täitsid taas metsaalust ning midagi ei paistnud olevat muutunud, kui enamik süngeist leinajaist oli valgunud juba värskest hauast eemale ja vaikus, sügav ja raske, oli jälle ümberringi, seisid seal Endel ning Mae. Nad ei lausunud tükil ajal sõnagi. Alles siis, kui öövilu pani õhukeses kleidis Mae pisut värisema, puudutas ta ettevaatlikult kaaslase käsivart.

Endel tõstis pea ning ohkas.

„Peotäis ma mulda viimseks katteks saan...“ kordas ta nagu ärgates vaikselt, väga vaikselt äsja metsa all kõlanud laulusõnu. „Peotäis mind mulda pea üle jääb. Mullast olen võetud, mulda lähen ma, mullast võtab Isa mind kord ärata...“ meenutas ta edasi.

„Endel!“ hüüdis teda Mae vaikselt.

„Jah“, ärkas Endel nüüd lõplikult ning pöördus, eemaldudes kõrvuti Maega hauast. „Kui mõistmatult kurb see kõik tundub,“ rääkis ta seejuures rohkem enesele kui kaaslasele. „Mõned lühikesed aastad lahutavadki ainult surma sünnist ja ometi... kui palju valu, kui palju kannatusi, kurbust ja pisaraid mahub sinna vahele.“

„Ka ilu, Endel. Ilu, armastust ja õnne,“ parandas Mae vaikselt.

„Ilu, armastust ja õnne?“

„Jah, Endel!“

Möödus enne tükk vaikust, kuni Endel uuesti lükkis sellesse üksikuid, vaikseid, mõtlikke sõnu.

„Jah“, ütles ta, „muidugi. Juba teist korda pean täna tegelema samade mõtetega. Esimesel korral oli see Margusson, kes sellest rääkis, nüüd — mina ise. Ja küllap ma nõnda, nagu enne Margussonile, pean vastama nüüd endale: kus iganes liigub inimene, saadavad teda armastus ja valu, sest need kolm kuuluvad ühte, loovad ja teenivad elu“.

„Ei, Endel, oled ehk siiski praegu asjatult liialt sünge,“ püüdis Mae teda lohutada. „See kõik, mis juhtus täna, polnud seadus elust ega elule. Jah, ka juhtunust sündinud valu ja kaotuskurbus mitte. Metsaline kõnnib vaid üle me maa, külvates leina, kurbust ja valu. Poleks teda, poleks olnud seda valu. Ja poleks olnud Kaarini, Eeriku ja Joeli armastus nii suur, — kas olekski olnud kõike seda. Ei, Endel, sama suur kui inimene, suuremgi veel, on armastus. Ja siis alles tuleb valu.“

„Aga miski ei muuda teda olematuks, Mae, nagu ei saa miski muuta enam olematuks seda hauda meie seljataga.“

„Olematuks! Ei, olematuks mitte, aga teadmine, et elu on antud armastuse eest, leevendab valu, muudab selle talutavaks ja...“

„Ja?“ küsis Endel.

„Ah, ei, ma ei taha, siiski ei taha rääkida sellest enam,“ tõrjus järsku Mae, haarates tugevamini Endeli käest. „Ei, ei!“ kordas ta kuidagi jonnakalt, kuid kindlalt ühtlasi. „Palun sind, jätame selle nüüd, see on meile siiski liialt raske. Jah, Endel, raske, sest siin peaks end pingutama, ja üsna tugevasti, et mõistus tumestaks tunded.“

„Ons see nii vajalik?“

„Siin või üldse?“

„Siin, ja üldse!“

„Ma ei tea, Endel. Kord on see nii, kord teisiti parem. Kui mõtlen praegu, et onu on ikka veel kadunud ja...“

Jah, tal oli õigus, sellel hapral ja sihvakal tüdrukul. Miks pidi ta juurdlema edasi küsimusi selles suunas, miks pidi ta vaagima praegu küsimust, kumb on mõistlikum, kas alistada tundeid külmale, kaalutlevale mõistusele, või vastupidi? Ja millele oleks see viinud?

Endel isegi taipas seda nüüd. Ja samas ta tundis, et peab olema õieti Maele tänulik selle ainuõige viipe eest. Ei armastust, ammugi mitte kurbust ega valu saa teha keegi olematuks, — milleks siis juurelda nende üle nüüd, peale kõike seda, mis äsja möödunud! Südamed on ikka rääkinud ja räägivad igavesti edasi, loovad ja kirjutavad elu, kujundavad ja lõpetavad seda, targutatagu seejuures poolt või vastu kuipalju tahes, seatagu tundeile raame või mõistetagu neid hukka. Jah, ja samuti nagu inimelu oma lühikeses kestuses liigub kahe mulla vahel, liigub paratamatuse rangetes raamides kõik see, mida sisaldab elu.

Ta vaikis jälle puhu, hoides ühe käega Mae käsivart ja silitades teisega ta kätt. Ta oli pöördumas juba peaaegu Siimusoo suunas, kui talle meenus, et sinna, hõõguvate varemete juurde, pole neil ju enam mingit asja.

Ja-ja, sest seal polnud Mael nüüd enam ju peavarju. Ning see meenus talle praegu õieti alles esmakordselt. Koos sellega tundus talle nüüd järsku aga ka kõigest tähtsam küsimus, kus peaks veetma Mae selle öö. Hävinud talu ümbruskond oli muutunud nüüd hoopis inimtühjaks. Juba lahingu ajal olid saadetud naised, lapsed, raugad ning relvitud kaugemale laande ning hiljem oli osa lahingust tulnuid valgunud neile sinna järele. Küllap nad olid nüüd juba leidnud, üks ühel, teine teisel viisil, omale ööbimisvõimalused. Ainult nemad kahekesi... Minna nüüd, läbi öö ja metsa, Kõnnuturjale? Ei, naeruväärt mõttetus! Nagu oleks sealgi midagi, mis tagaks julgeoleku või kaitseks! Ei, tõepoolest naeruväärt mõttetus! Kui isegi isa taheti seal, oma kodus, hävitada...

„On juba hiline öö, Mae,“ ütles ta viimaks mingile ebamäärasele otsusele jõudes, „ja sina oled väsinud.“

„Nagu sinagi.“

„Jah, nagu minagi. Aga meil pole ühtki puhkepaika peale samblase metsaaluse üsna lageda taeva all. Seda ei suutnud metsaline meilt võtta.“

„Sa mõtled, et...“

„Mõtlen, et peame otsima omale riietusesemeid küljealuseks ja külmavarjuks ning katsuma siinsamas, kuski lähedal, pisut puhata. Kui tuleb hommik, selgub ka see, mis sünnib edasi.“

Hetke mõtiskles Mae. Või vaikis ta niisama, taibates paratamatust. Siis ütles rahulikult:

„Isa korraldusel toodi talust üht-teist enne selle põlemist metsa. See on seal, teisel pool, männiku ja selle taguse kuusetihniku taga.“

See oli kõik, mis ta ütles, aga rohkem polnud neile kummalegi praegu vaja. Nad tegid uue poolringi, möödusid uuesti haua lähedusest ja liikusid nüüd suunas, millisele osutanud Mae.

Seal oli tõepoolest üht-teist talu riidevarustusest ning paar-kolm inimest oli leidnud omale seal isegi juba küljealuse. Valvesse jäetu käsutas nad seisma ning alles siis, kui Endel oli ütelnud sellepäevase salasõna, võimaldus neil pääseda edasi.

„Härra leitnant,“ ütles valvur, kui oli Endeli tundnud, „sakslased pole enam kaugel. Siit veel kilomeetrit neli või viis. Osa siin varjujaist on jõudnud juba nende juurde. Hommikuks, võibolla... on nad siin...“

See peaaegu ühe hingetõmbega tehtud ettekanne oli nagu hõise. Aga samas lisandas valvur: „Alevikus kavatsevat aga punased suuremat vastupanu. Nad on endid seal kindlustanud.“

Endel ei lausunud vastuseks ühtki sõna. Nad läksid kaugemale padrikusse, otsisid mõned

Järva-Madise pastor

Franz Johann von Nerling

ja kirjanik A. H. Tammsaare pastoritüübid

Vetepere — kirjanik A. H. Tammsaare kodukülа suhtes on Järva-Madise kirikul praegugi mõjuv kultuuriline osatähtsus, kuna pühapäevane jumalateenistus rahva kuueseitsme kilomeetri tagant oma muust maailmast eraldatud soosaarteit kokku toob pühakirja- ja eluprobleemidest mõtisklema. Suurem mõju pidi vist kirikul ja kirikumõisal olema mõned aastakümned tagasi, kui kirjanik kodukohas oma poisikesepõlve veetis ning millisest ajast pärinevad ta esimesed muljed sealt. Siis puudusid alles paljud praeguse kultuurielu vormid ja kirik omas tähtsamat positsiooni.

Et A. H. Tammsaare loomingus esitatud elukujutus on tihedasti seotud piiblilainetega ja -uskumustega, oleks huvitav jälgida, kuivõrd on kirjaniku loomingus viiteid neile mõlestustele, mida on jätnud otsesed kokkupuuted kohaliku kirikuga ning kirikumõisa esindajatega.

Praegust uut sõidutee mööda Vetepere küla poole minnes avaneb lammsaare talude väljamäelt kauge vaade üle rabade ja soosäarte. Vasakule, peaegu selja taha, jääb kuivamaa metsade ladvastik, millest üsna lähedaltunduvana välja ulatub päikesepaistes helendav kirikutorn. Kui silmitseks seda panoraami suvisel pühapäevahommikul, kui oleks kuulda ka kellahelinat, peaks tahtmatult mõtlema „Tähtsa päeva" karjapoisile, kes värava kõrval nutab. Või tuleks meelde joobnud Pearu, keda kellade helin valkseks ja härdaks muudab: „Veart kellad. Üle raba, üle soo ... Pimm-pamm, piu-pau, pimm-pam, piu-pau."

Kahtlematult pidi siia üles paistev ja kuuluv kirik meelitama Tammsaare talu lapsi juba varases eas alevikku ning palveteenistusele. Nende hulgas oli ka muidugi tulevane kirjanik. Algul vaadeldi ainult, kuid varsti julgeti jutlustajat ka kriitilisemalt hinnata.

Juba aastal 1900 „Postimehes" kirjutatud jutukatseis tolleaegne H. Treffneri kooli õpilane A. Hannsen põimib vahele ka motiive kirikuõpetajaist.

Nii näiteks jutustuses „Ärakadunud poeg": „Vana õpetaja tuleb kirikusse. Paremas käes on tal piibel. — Orel, mille tagant köster välja vahib, võtab rõõmsa hüüskamisega oma kogudusekarjase vastu."

Või — juba arvustava tooniga — teises nooruskatsetuses „Kilgavere Kustas": „Aga kaota kõrts ära — millest see õpetaja siis veel jutlust teeb, mis ta veel rahvale kantsli päält ette haugatab." Ning teisal keeldub õpetaja pori pärast surnuaiale minemast matusetalitust pidama: „Õpetaja oli oma kohused kirikus täitnud, hakka nüüd mudaga surnuaiale minema! Ehk katsu asja, kelle pärast?"

On loomulik oletada, et noor kirjanik vähemalt neid esimestes avalikkuse ette pääsenud katsetes on kopeerinud endale elust tuttavaid eeskujusid, käesoleval juhul — Järva-Madise pastorit. Sajandivahetuse paiku oli Järva-Madise koguduse hingekarjaseks Franz Johann von Nerling, pärastise Tartu gümnaasiumi ülemõpetaja Wilhelm Arnold von Nerlingi poeg. Ta sündis Riias 24. aprillil 1835, sai esimese koolihariduse Kuramaal kus ta isa siis kreiskooli inspektori ametis oli. Astus 1846. a. Tartu gümnaasiumi, kus ta isa vahepeal oli saanud matemaatika ülemõpetaja koha. Studeerinud a. 1854—58 teoloogiat Tartu Ülikooli usuteaduskonnas, mille lõpetanud cand theol. astmega, oli ta vahepeal Ropka mõisas koduõpetajaks ning sai pärast konsistooriumieksamite õiendamist ja prooviaastat Tallinna Pühavaimu kiriku abiõpetajaks. Sealt kutsutigi ta Järva-Madisesse, kus ta 17. juunil 1862 introdutseeriti ning kus ta 1905. aastani töötas.

Oma otseselt kutsealalt on ta avaldanud kaunis mitmeid artikleid kohalikes saksa kirikuajakirjades ning lisaks neile paar-kolm eribroshüüri. Ühes viimastest, kutsealast enam kõrvalekalduvas, võitleb ta üliõpilaste duellikombe vastu, sest just eelmisel aastal oli see komme Tartu burshide seast nõudnud kaks surmaohvrit.

Väärib märkimist, et F. J. Nerling on katset teinud ka eesti koolikirjanduse arendamisel. 1875. aastal on nimelt ilmunud tema kahevihuline matemaatika-ülesannete kogu „Rehkendamisse tahvild. Külla koolilaste heaks kirja pannud F. Nerling, Järva-Madikse õppetaja." Senise matemaatika-õpetuse puuduseks olevat, et „koolmeister peab keik eksemplid etteütlema" ja sellise dikteerimismeetodi juures esinev mahakirjutamispahe — „se vanna pahha koliiaste viis ei üks teise käest numbrid ärravarrastavad."

Juba oma kirjanduslike harrastustegi tõttu esindas F. J. Nerling küllaltki märkimisväärset kultuurihuvilisust ja enam kui tavalist maapastorit.

Kuid kutsealaline kokkupuutumine kihelkonnaga on jätnud rahvale püsivalt mällu mõned vähem meeldivad isiklikud jooned, mis on tunginud ka A. H. Tammsaare loomingusse.

Kohapealsete vanemate inimeste mälestused õpetajast sajandivahetuse paiku — millisest ajast pärinevad Tammsaare eelnimetatud esimesed kirjanduslikud katsed — märgivad oma seitsmekümnendaisse eluaastaisse jõudva hingekarjase liiaks ükskõikset suhtumist rahva muredesse.

Nii üksikuile külastajaile kui ka kogudusele kirikukantslist on öeldud enamasti ainult noomitussõnu. Tavalist ilmalikku juttu ei mäleta vanemad inimesed ka eravilistlistel kokkupuudetel õpetajalt kuulnud olevat. Juhuslikkudel argipäevaasjade arutustel oli vähemalt mingi eriline stiilimaik. Veel romaanis „Tõde ja õigus" viidatakse sellele ironiseerivalt: „Õpetajaga räägi kas või kündmisest ja sõnnikuveost, ikka oleks nagu pisut issamele ja peatükkide maiku."

Peaaegu igapühapäevaseks teemaks, mille juurde jutlustes nii või teisiti põigati, olnud joomine ja ulaelu. Sellele alnele viitabki noor Tammsaare oma eelnimetatud jutustuses.

On märkimisväärne, et Tammsaare teostes esinevad korduvalt vanad ja inimesi pattude pärast lakamatult noomivad kirikuõpetajad. Kui romaanis „Tõde ja õigus" Vargamäe rahvas on masendatud laste surmast, ei ole õpetajal nende jaoks lohutussõno, vaid nad saavad noomida.

„Tõelikult ei teadnud keegi, mis küll võiks nii suure õnnetuse põhjuseks olla. Siiski, üks oli, kes teadis, — õpetaja kantslis. Temale oli kõik üsna selge. Iga pühapäev kinnitas ta, kõiges on süüdi rahvas ise oma suure patugu. Mis peaasi: kõik tabavad olla nagu saksad. Aga jumal ei anna ennast pilgata. Mis inimene külvab seda tema ka lõikab."

Samasugust noomituskõnet suure häda puhul võib lugeda F. J. Nerlingi trükis avaldatud 1869. aasta lõikuspüha jutlusest. Kaks aastat on olnud viljaikaldust — põud, rahe ja külm on vilja rikkunud, paljudel on nälg varaks. Häda on suur. Mispärast on Jumal meile seda häda saatnud? küsib õpetaja oma jutluses. Ning vastus on:

„Sellepärast annab Jumal meile hirmu, et meie oleme ka Jumalat maha jätnud ja tema juurest ära taganenud. Jah, meie rahval on väga palju ära taganemist elava jumala juurest, sellepärast peab ta meid nuhtlema. — Sellepärast peab Jumal meie maad ja rahvast karistama ja on meid neid aastaid peksnud viljaäparduse ja mitme tõbedega."

Huvitava, nähtavasti endistest aegadest pärandina on iõnaseni püsinud pruuk, et õpetajamajja pääseb Järva-Madises kergemini tagauksest, kuigi suure eesukse ümbrus näitab mitmesuguseid kodukaunistuse jälgi sillutatud liivaradadega ja lillepeenardega, ning köögiukse läheduses on puuvirnad ja muu vajalik. Tahtmatult tuleb see meelde, kui lugeda jutustusest „Uurimisel" Otto Almari minekut alevikku, kus ta peaks ka pastori juures käima. Lisaks ebasümpaatsele õpetajale heidutab teda minemast ka tagauksе tarvitamise sundus.

„Võiks ju minna, aga mis temagi võib" vastas Otto, ehk talle küll õpetaja juurde minemine sugugi ei meeldinud. Talle olid vaimulikud mehed juba ammugi vastumeelt, iseäranis kohalik õpetaja, kõrk ja uhke saksalane, kelle suust ilalgi inimlikku sõna kuulda polnud.

Kui Otto Almar mõne päeva pärast õpetajamajale lähenes, et pastorile oma südant välja puistata siis asus ta rinda nilsugune vastik tundmus, et ta kuidagi edasi ei tahtnud astuda. Ta jäi seisatama. Eemalt paistis õpetajamaja tore eestrepp, aga sealt ei tohtinud ta sisse minna, vaid pidi tagumise ukse juurde sammuma, mis juba eemalt vastu mustas. Siit uksest, kust kaudu vett ja puid sisse ja kõiksugust solki välja kanti, pidi Otto tee minema."

Avalikkuse ette tuleb F. J. Nerlingi nimi omal ajal ühe kohtuprotsessiga ühenduses. „Olevik", „Postimees" ja „Sakala" toovad 1890. aasta kevadel teateid, et Järva-Madise õpetaja olevat Tallinna ringkonnakohtu poolt aastaks vangi mõistetud ja peale selle ühest osast õigustest lahti. Hiljem Peterburi kohtupalatis on karistus muudetud aga 6-kuiseks ametist eemaldamiseks. Hiljem tsiteerib „Olevik" vastavaid seaduseparagrahve, mille järgi F. Nerlingile karistust nõuti, ning seal nähakse ette kaugetesse Siberi maakohtadesse saatmist. Karistuse põhjuseks oli, et F. Nerling olevat avaldanud sallimatust vene õigeusu vastu ning seda laimanud.

Pärimusteadete põhjal olnud kohtuprotsessi põhjused järgmised. Pastoril tuli isiklikke vastuolusid kohalike haridustegelastega, esmajoones Aleksandri-kooli kohaliku komiteega, kus Hans Grossthal — romaani Hundipalu Tiit — oli esimees ja kooliõpetaja ning hilisem vallatalitaja Muhel kirjatoimetaja. Vastolude tõttu pidi Muhel kohalt lahkuma ja teatavat aega Vologdas teenistust otsima. Pärast tagasitulekut püüdis aga Muhel kätte tasuda ning ta käinud igal pühapäeval kirikus kuulamas, et kas õpetaja millegi vastu ei vääratako, kust võiks kinni hakata. Sealt tuligi kaebus vene usu laimamise kohta.

Õpetaja kohtukäikudest ei ole Tammsaare loomingus vihjeid leida.

Kuid kogu A. H. Tammsaare loomingust käib läbi — sagedasti küll tähtsuseta kõrvalosa täitja asendis — vane, inimeste hädade suhtes ükskõikne õpetaja, kus võime konstateerida mõningaid jooni pärit olevat omaaegse Järva Madise pastori F. J. v. Nerlingi eeskujust. Veel kirjaniku viimases töös „Põrgupõhja uus Vanapagan" kordub neid motiive:

„Õpetaja oli oma eluajal nii hirmus palju pisaraid näinud, et need jätsid ta üsna ükskõikseks. Ta oli aastatega otsusele jõudnud, et elu vajab niisutust nagu põldki, kui ta peab vilja kandma. Ta oli oma eluajal küll lugematu hulk kordi inimestele nende patud andeks andnud ja taevaukse nende ees avanud, aga ta oli seda teinud kui ametnik, kes saanud oma võimu ülemuselt."

H. S.

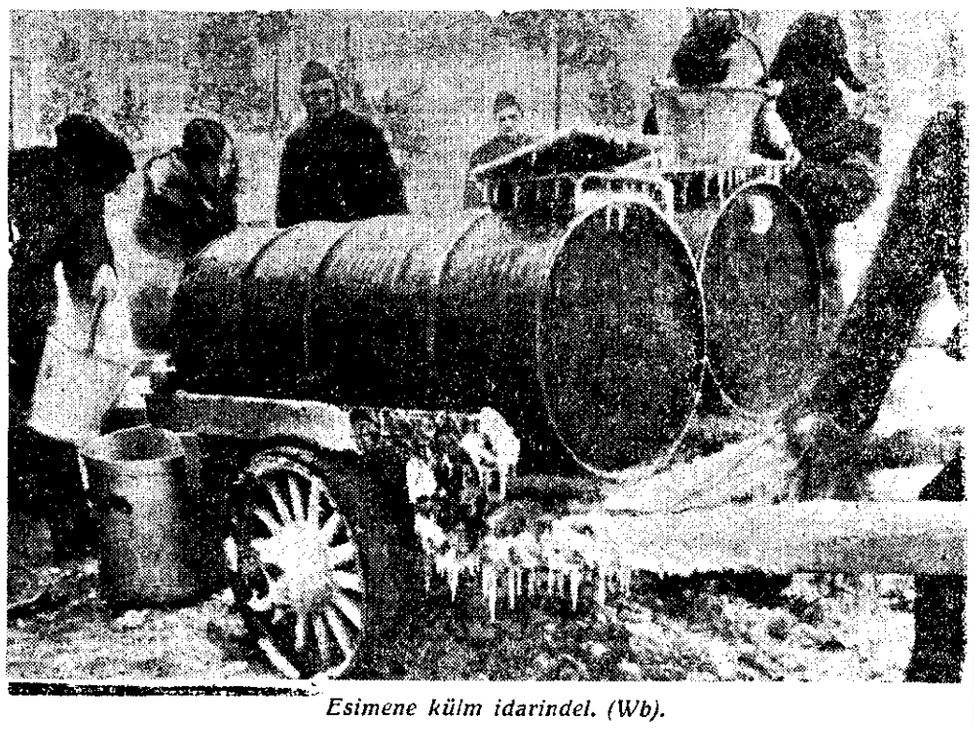

Esimene külm idarindel. (Wb).

Rakke suurpäeva ootel

Eeloleval pühapäeval toimub talude tagasiandmine Rakke, Vajangu ja Väinjärve valla talupidajaile. Piirkonnakomissar esineb pikema kõnega

Eeloleval pühapäeval, 28. nov. toimub Rakkes kohalikus rahvamajas, võimas põlluharijaskonna kokkutulek, millise algus ettenähtud kell 12. Osavõtjaid palutakse olla saalis kohtadel hiljemalt kell 11.45.

Esialgselt valminud kava kohaselt ülteb aktuse avasõna Rakke vallavanem, millele järgneb maavalitsuse esindaja sõnavõtt. Peale vahepeal toimuvat lauluettekannet esineb pikema sõnavõtuga Harju-Järva piirkonnakomissar, SA-oberführer Walter, kes annab ühtlasi üle talude reprivatiseerimise ürikuid Rakke, Vajangu ja Väinjärve põllupidajaile. Piirkonnakomissari kõnele järgneb talupidajate esindaja sõnavõtt, laule ja orkestriettekandeid.

Kuigi teade Rakke suurpäevast ei ole saanud kõnealuses kolmes vallas veel üldiselt teatavaks, valitseb päeva vastu juba nüüd elav huvi, mis lubab ühtlasi oletada päevast väga rohkearvulist osavõttu.

Järvamaa erakaupmeeskond koguneb Paidesse

Nagu asjaomastest ringkondadest kuuleme, on alanud ja praegu käimas ettevalmistused Järvamaa kaupmeeste päeva korraldamiseks, missugune toimub 12. dets. Paides. Päeva kava on veel valmimisel, mistõttu silmapilgul raske ütelda töökoosolekute arvu ja ulatust. Tõenäoliselt täidavad nad aga peaaegu kogu päeva. Järvamaa kaupmeeste päevale, missugune esimene sellelaadne peale maa vabastamist bolshevike võimu alt ja peale kuubanduse võrgu taaskorraldamist Järvamaal, oodatakse ligemale sadakond osavõtjat kõikidest maakonna osadest.

Päeva tehnilise korraldamise eeltööd lasuvad peaasjalikult TKK Järvamaa esindusel koostöös Paide kaupmeeskonnaga.

Hobune ja traktor jäid tulle

19. nov. kell 7.30 süttis põlema Särevere vallas Mäeküla asunduses Hugo Kuuslale kuuluva talu elumaja, mis oli ühise katuse all rehealuse ja talliga. Hoone põles maani maha. Tulle jäi taluomaniku hobune, 900 kg ristikheina, 300 kg ristikheinaseemet ja 500 rmk väärtuses vallasvara. Peale selle hävis tules Oskar Kuusale kuuluv viljaniidumasin ja regi ning talupidaja Haps Rullile kuuluv traktor, ringsaag ja regi. Kogukahju tõuseb 10.200 riigimargale.

Hoone oli tulevastu kindlustatud, vallasvara enamuses kindlustamata. Tuli on alguse saanud köögist, arvatavasti pliidi all olnud tulest. Kohale rutanud tuletõrje ei suutnud midagi päästa.

Särevere vallas anti tagasi 142 talu

19. nov. toimus Türil Särevere valla talupidajaile talude tagasiandmine. Sel puhul oli tuletõrjetühingu ruumes korraldatud aktus, kuhu olid tulnud kõik need talupidajad, kellele üle anti talude tagasisaamise omandikirjad. Kokku anti Särevere vallas tagasi 142 talu pärisomanduseks nende endistele omanikele.

Avasõnad kokkutulnud talupidajaile ütles vallavanem A. Vilipõld, mille järele esines kõnega piirkonna põllumajandusjuht Neuhaus, kes oma kõnes meenutas eestlaste läbielatud kannatusi enamlaste ajal ja avaldas lootust, et talupidajad, saades jälle pärisomanduseks oma talud, kahekordistavad oma toodangut põllumajanduse alal, aidates sellega veelgi enam kaasa sõja võitmiseks ja vabaduse kindlustamiseks.

Kõne lõppedes saksa põllumajandusjuht piirkonnakomissari nimel jagas välja kokkutulnud talupidajaile omandikirjad talude pärisomandiks saamiseks. Tervitavalt võttis sõna Järvamaa põllumajandusameti juhataja M. Karumaa, mille järele talude tagasisaajate esindaja J. Loo palus kindralkomissarile üle anda kõigi talupidajate tänu nende tunnustamise eest ja kinnitas siiramat tahet valmisolekuga senisest veelgi innukamalt täitma oma põllumehe kohustusi tagala ja sõjaväe vastu.

Aktus lõppes Eesti hümniga.

Tapal toimus tuletõrje divisjoni õppepäev

Tuletõrjekuu raames toimus läinud nädalal Tapa tuletõrje divisjoni õppepäev. Päeva kavas oli loenguid, praktilisi harjutusi ja õhtul demonstreeriti õppefilme. Õppepäeva ettevalmistuse ja kordamineku eest hoolitsesid divisjoni pealik Paal ja kompanii pealik Kaasik. Õppepäeva loengud pidasid tuletõrjekooli instruktorid Jõgi, Leisner ja Hindrichon, kes kohale sõitsid tuletõrjekooli õppeautol. Nimetatud instruktorid sooritavad käesoleval kuul pikema loengutematka kodumaal, millise raames esimene õppepäev toimus Tapal.

Päeva avas Tapa divisjoni pealik L. Paal. Seejärele ütles tervitused Eesti tuletõrje juhtideit instruktor Jõgi, mille järele algasid loengud. Loengutest osavõtjaid registreeriti 53 inimest, kelledest osa oli Ambla kompaniist. Peale lõunavaheaega võeti praktiliselt läbi töö mootorpritsi meeskonnale ja rakendati teisi varem teoorias läbivõetud tuletõrje võtteid.

Õppepäeva lõppsõna ütles tuletõrjekooli vaneminstruktor Jõgi, kes märkis, et tuletõrje ridades peab valitsema terve ja tõõkus eesti vaim ja ei tohi kunagi enam korduda punase aasta kodude põletamised, mida eriti näeme Tapal. Tuletõrjes peab läbi minema põhimõte, et iga mees teeks rohkem ja vähem käsutaks teisi. Seepeale hüüti meeskonna poolt lektoritele kolmekordne vägev tervitus ja õppepäev lõppes tuletõrjele traditsioonilise koosviibimisega.

Tapa meeskoor algab lauluharjutustega

Tapa meeslaulu seltsi meeskoor algab käesolevast nädalast korraliste lauluproovidega. Igal talvel on meeskoor annud kontserte, mis kohapeal hea vastuvõtu osaliseks saanud. Meeskoori täiendatakse tänavu uute lauljate värbamisega koori.

Algab „Puhkus ja Elurõõmu" esindajate kongress

26. - 30. novembrini toimub Tallinnas Eesti Kutsekogude ruumes Eesti, Läti, Leedu ja Valge-Vene „Puhkus ja Elurõõmu" esindajate kongress, mis algab 26. novembril kell 10 hommikul.

Hetk enne tegevusse astumist. (Wb).

Eile algas tulekaitsenädal

Tuletõrje korralduskuu viimasel nädalal, mis kestab ajavahemikus 22. kuni 28. novembrini, korraldatakse laialatuslikku propagandat tuleõnnetuste vastu võitlemiseks ja tulikahjude vältimiseks. Samuti levitatakse sel nädalal vastavat propagandamaterjali, nagu lendlehti, plakateid, hüüdlauseid.

Tuletõrjeühingud võimaldavad elanikkonnal tutvuda ja vaadelda tuletõrjeabinõusid ja pritsimaju. Tuletõrjeüksused demonstreerivad oma tegevust ja võimeid rahvale.

Tuletõrje liikmeskonnale korraldatakse sõprusõhtuid, et süvendada nendes ühtekuuluvustunnet ja kohusetruudust ning arusaamist tuletõrje ülesannete tähtsusest.

Ringhäälingus korraldatakse eeloleval nädalal tulekaitselisi loenguid. Kinodes näidatakse tulekaitselisi filme, kuna kirikujutlustes tuletatakse meelde tulekaitse tähtsust ja vajadust. Ürituse edukaks läbiviimiseks on kutsutud kaasa ka noorte-malevad, omakaitse ja teised organisatsioonid.

Järvamaalt rindelviibijatele kingituspakke

Nädala lõpul saadab Järva ERÜ ringkonnaamet erakorraliselt eesti rindevõitlejatele kingituspakke. Rindelviibivatele sõjameestele kingituspakke viima lähevad kaks esindajat ERÜ keskameti juurest ja Tapa kodanike esindajana pr. Raska. Kõiki kodanikke, kes veel ei ole pakkide valmistamiseks oma lahket kaasabi pakkunud ainete ja teiste kinkesemete annetamise näol, palutakse seda teha mõne päeva jooksul. Annetusi võtab vastu ERÜ ringkonnaamet Tapal.

Fosfori - põrgu

Anglo-ameeriklaste roimariteod süütute naiste ja laste kallal

„Signal" avaldab kokkuvõtte pealtnägijate tüübilisematest kirjeldustest, mis Rootsi ja Taani ajakirjanduses ilmusid angloameerika terrorilendurite poolt Hamburgi naiste ja laste vastu teostatud fosforisõja kohta.

Stokholmi „Dagens Nyheter" teatas 2. augustil Malmöst: „Madrus K. H. Jönsson ja kokk Blomkvist rootsi aurikult „Garpenilt", milline laev uputati Hamburgi sadamas ühe õhurünnaku puhul, saabusid pühapäeval Malmösse. Nad olid koos teiste ellujäänud kamraadidega hüpanud üle parda, ent tugev hoovus oli kandnud nad sadamasse. Lugematute tulikahjude suitsu oli nii paks, et vaevalt võis midagi näha. Lõpuks õnnestus mõlematel madrustel pääseda ühe ülekoormatud auriku pardale, kes viis neid jõge pidi üles. Laev oli kuni äärani täidetud nutvate naiste ja lastega. Enamik neist olid haavatud. Peaaegu kõigil neist oli jäänud varemete alla sugulasi.

Vahetult ühe pommirünnaku järele keerutas tänavatel äge orkaan, mis oli tekkinud õhu hõrenemise järeldusel, mida põhjustasid kohutavad plahvatused. Sõidutee oli, nii jutustavad madrused, üle külvatud sõõstunud laipadega. Hirmsa kuumuse pärast tulid inimesed kaitsevarjenditest välja, ent tänaval, kus leitsak oli veelgi talumatum, langesid nad otsekohe lämmatuskrampides maha. Rünnak oli süstemaatiliselt nõnda teostatud, et inimesed pidid kõrbema.

Esmalt visati süütepomme, nii et tulekustutamiskomandod olid sunnitud keldritest väljuma. Alles siis, kui ründavad lendurid olid kindlad, et kõikjal majades ja tänavatel olid tegevuses kustutamissalgad, visati lõhkepomme, ja alles siis, juba suitsevatele rusudele, fosforipomme, mis tekitasidki selle orkaanilise tulemöllu, mille leekides sai suurel arvul hukka abituid naisi, kes tahtsid end päästa lastega käevarrel.

Vanemateta ja koduta

„Stokholms Tidningen" teatab 5. augustil: „Päästetud taanlaste hulgas leiduvad ka pastor Tousgaard ja arst dr. Buhl, kes nüüd saabusid Taani piirile. Mõlemate kirjeldused on liigutavad. Paljud naised on võtnud kaasa võõraid, kodutuid lapsi. Üks taanlane transporteeris oma autos üht naist ja seitset last, kelledest ainult neli olid tema omad, teised kolm oli ta leidnud tänavalt. Kõikjal rusude vahel leidub veel palju vanemateta lapsi. Nende saatustragöödiat suudaks vaevalt kirjeldada luuletaja sulg.

Nägin 12-aastast poisikest ühes varustamispunktis, kes kandis üle õla kaht kotti. Talle taheti midagi süüa anda, kuid ta keeldus. Üks mees avas ta kotid - ühes neis peitus ta kaheaastase vennakese laip, teises ta kodujäneste laibad. Ta oli perekonnast ainsana järele jäänud.

Viimased rünnakud suunduesid väikestele aediinnadele Hamburgi ümbruskonnas. Pommid langesid siin maastikule, kuhu rahvahulgad olid põgenenud koos oma viimase varanatukesega. Teatakse, et ka seal on tulistatud kuulipildujatega põgenikke. Paljud, kes veel samal päeval oma asjad linna rusude alt välja kaevasid, nägid, kuidas nüüd kõik ära põles, ja paljud, kes olid leidnud vahepeal peavarju, pidid minema unesti tänavale."

Ei ainustki pisarat

„Nationaltidende" Kopenhagenis teatas 1. augustil muu hulgas: „Me ei näinud ainustki pisarat, kuigi paljud neist inimestest olid kaotanud kõik. Isegi need lapsed, kes olid perekonnast ainsatena järele jäänud, ei nutnud. Hamburgi elanikkond rändas sel õhtul mööda kõiki maanteid linnast välja. Neid oli sadutuhandeid. Talupojad olid asetanud maanteede äärde tonne puuviljamahla ja piimaga. Paljudesse kohtadesse oli pandud leiba. Meile pakuti ka sigarette; keegi ei küsinud meie nime ega elukutset. See kamraadlikkus keset jubedusi oli ainsaks heledamaks punktiks. Maarahvas võttis vastu nii palju põgenikke kui ta suutis, paigutades neid majadesse ja kuuridesse. Üejäälnud magasid kraavides ja põldudel.

„Kopenhageni Sõnumileht" teatab 2. augustil: „Üks vanem mees seisis millegees, oli kunagi oinud ta naine. Mees ei nutnud, kuid põrnitses pidevalt oma abikaasa jäänustele ja kordas: See on kõik, mida veel oman. Ühes telefonikioskis nägin kolme väikse lapse skelette, kes olid siit varju otsinud ja söeks põlenud."

„Socialdemokraten" täiendab seda kirjeldust 3. augustil: „Päästemeeskondade tööd raskendas asjaolu, et kõikjale oli piillutud fosforiplaate ja fosforipulbreid. Palju tulikahjusid puhkes seepärast alles päästetööde kestel, mille läbi Punase Risti meeskonnad ja halastejõed sattusid veel kaua peale rünnakute lõppu elukardetavasse hädaohtu."

Õnnetus ühendab

Stokholmi „Aftonbladet" teatab 5. augustil Göteborist: „Sakslased osutuvad sama visadeks kui inglased 1940. aastal. Pean ütlema, et elanikkonna hoiak mulle väga imponeeris. Kõik võtsid oma saatuse vaikselt vastu. Ja kõikjal koheldi põgenikke abivalmilt. Oli ilmne, et pommirünnakud ühendasid rahvast õnnetuses unesti. Ma ei usu, et Saksamaad võiks võita õhust." Ja „Berlingske Tidende" lisab: „Igaüks aga, kes nägi briti ja ameerika fosforipommide läbi hävivat väärtusi, oli seda siis vähe või palju, teab täpselt, et neid ei suudeta iial asendada, kui Saksamaa seda sõda ei võida. Seda teavad kuulsad Hamburgi patriitsid sama hästi kui töölised, kel hävitati vaid väikesed majakesed, mille ehitamiseks nad hoidsid eluaja kokku. Tõenäoliselt on fosforisaju ja tuleorkaanide, mis hävitasid selle kauni linna, mõju hoopis teisesugune kui seda endale kujutasid selle terrorialustajad."

Kaugel sellest, mis toimub Põhjamere rannikul, kirjutab lõpuks Zürichis ilmuv „Tat": „Kultuuriajaloos mõjub selle saksa kogukonna häving kurva hullumeelsusena."

Uusi eestlasi pääses N. Liidust

Saabus kodumaale esimene pääsnu hukkunute laevalt „Naissaarelt“

ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakond ZEV on koostanud ja oma ruumides Aia 12 Tallinnas välja pannud mitu uut nimestikku enamlaste poolt Eestist äraviidud isikute kohta.

Nõukogude Liidus nähtute nimestik, järjekorras kümnes, toob 716 uut nime ühes nende isikute elavatena nägemise aja ja viimase asukoha märkimisega. Neile lisandub veel ligikaudu poolsada nime erilises lisanimestikus.

Nõukogude Liidus enamluse ohvritena hukkunute nimestik, järjekorras kaheksas, toob andmeid 122 surnud eestlase kohta ühes nende surmaaja,- koha ja surmapõhjuse märkimisega.

Andmed on saadud Nõukogude Liidust pääsnud eestlaste ülekuulamise teel ja osaliselt on pärit käesoleva aasta suve lõpuknudel ületulnud isikuilt.

Seekordne grupp Nõukogude Liidust pääsnud eestlasi, kuigi arvuliselt mitte suur, tõi kaasa erakordselt tähtsaid andmeid. Näiteks võimaldus alles nüüd saada otsesest allikast andmeid aurik „Naissaarega“ Tallinnast äraküüditatud „mobiliseeritute“ kohta.

Kui kohalikud enamlased koos Nõukogude siinse väejuhatusega 22. — 27. augustil 1941. aastal Eestis teostasid seadusevastast „mobilisatsiooni“, viidi kokkukäsutatud mehed Tallinnast Leningradi laevadega. Osa laevu hukkus merel.

Väike aurik „Naissaar“, millele tuubiti 450 meest, väljus Tallinnast Kopli sadamast 27. augustil. Hiljem saadi andmeid, et laev on Võsu ranniku kohal joosnud miini otsa ja hukkunud. Meeste saatuse kohta puudus selgus, oli ainult teateid, et üksikuid mehi on vene laevade poolt päästetud ja Leningradi viidud.

Nüüd on Nõukogude Liidust pääsnuna tagasi ilmunud esimene mees „Naissaare“ merehädalistest.

Ta seletused kinnitavad juba varem olnud teateid, et miini otsa joosnud aurikul viibinud meestest on suur enamus jäänud kadunuks, tõenäoliselt hukkunud. Enamlaste poolt ei olnud võetud tarvitusele mingeid abinõusid meeste päästmiseks, kuigi ette oli teada, et meri on mineeritud ja Tallinnast väljuvail laevadel oli vähe väljavaateid sihtsadamasse, Leningradi jõudmiseks.

Aurik „Naissaarel“ hukkunute traagiline saatus kinnitab veelkordselt tõsiasja, et enamlased ei hoolinud põrmugi Eestist mobilisatsioonide nime all äraküüditatavate meeste eludest, vaid nende eesmärgiks oli siit ära viia võimalikult suuremal arvul elu- ja võitlusvõimelisi mehi.

Aurik „Naissaare“ saatusega analoogiline oli Tallinnast mobiliseeritutega väljunud ja merel hukkunud tanklaeva saatus.

24. augustil 1941. a. saatsid enamlased Tallinnast Leningradi suunas teele aurik „Alevi“ 1200 mobiliseerituga. Reidil peeti „Alev“ ootamatult kinni ja mehed paigutati tanklaevale. Laev hukkus Keri tuletorni lähedal. Kordus sama lugu kui „Naissaaregagi“: päästeabinõusid ei olnud, teised Nõukogude laevad ei olnud meeste päästmiseks ette valmistatud ega osutanud selleks eriliist püüdlikkustki.

Tanklaevalt pääsid umbes pooled mehed siiski vene laevadele ja viidi Leningradi. Tanklaeval äraviiduist on seni Eestisse tagasi pääsnud ainult kaks meest.

Seekordsete tagasitulijate hulgas on üks mees, kes on arreteerituna viibinud Nõukogude Liidu vanglais ja seal saanud teateid Eestist arreteeritutena äraviidud isikute saatuse kohta.

Ka käesolevate arreteeritute nimed on ZEV-l uutes nimestikes asjasthuvitatuile tutvumiseks välja pandud. Uued nimekirjad saadetakse ERÜ ringkonnaameteisse maakonnalinnades väljapanemiseks järgmisel nädalal.

Kaasa arvatud seekordsed nimestikud, on ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakond ZEV hankinud andmeid ümmarguselt 16000 eestlase saatuse kohta Nõukogude Liidus.

Arutati tootmislahingusse puutuvaid küsimusi

Harju-, Lääne- ja Järvamaa jaoskonna- ning erialakonsulendid viibisid Tallinnas nõupidamisel

Neil päevil toimus Tallinnas Harju maavalitsuse ruumides Harju-, Lääne- ja Järvamaa jaoskonnakonsulentide ning erialakonsulentide kokkutulek, mille jooksul käsiteldi käimasolevasse tootmislahingusse puutuvaid küsimusi.

Kokkutulekust võttis Kindralkomissariaadi esindajana osa dr. B a u m g a r t e n, kes pidas ka avakõne. Dr. Baumgarteni kõnele järgnes rida erialakonsulentide ettekandeid olulisimaist päevaküsimusist ning tootmislahingu korraldamisest.

Seekordsel agronoomide kokkutulekul puudutati esmajärjes loomakasvatusse kuuluvaid küsimusi, aga ka üldised põllumajanduslikud päevaküsimused leidsid tähelepanu. Töökoosolekud viidi läbi kahe päeva jooksul.

Lähemal ajal korraldatakse ka teistes maakondades ja linnades põllumajandushiku nõuandepersonaali kokkutulekuid tootmislahinguga seoses olevate küsimuste lahendamiseks.

Agronoomide kokkutuleku esimesel päeval esines avasõnavõtuga Kindralkomissariaadi esindaja dr. Baumgarten, rõhutades, et nõuandepersonaali tähtsaimaks ülesandeks praegusel hetkel ja ühtlasi aukohustuseks on oma erialaste oskustega kaasa aidata tootmislahingu edukaks läbiviimiseks.

Tootmislahingu tegelikuks läbiviimiseks tuleb valdades kõikjal korraldada kohalike põllumajandusjuhtide koosolekuid.

Iga põllumees peab andma oma parima selleks, et tootmislahing annaks häid tulemusi.

Seejärele avas Põllumajanduse Keskvalitsuse talukorraldusvalitsuse juhataja agr. Selja erialakonsulentide ettekannete sarja. Järgnevalt kõneles agr. Kivimäe maaviljeluse küsimustest ning agr. Raudvere karjakontrolli päevamuredest. Agr. Masso ettekanne käsitles tõuaretuse küsimusi ja agr. Jaama referaat lambakasvatuse probleeme.

Edasi kõnelesid agr. Reissaar seakasvatusest, agr. Priks linnukasvatusest, agr. Ratt taimekaitse ja seemnekasvatuslikest küsimusist, agr. Roots kartulikasvatusest ning agr. Luik talukorrastusküsimusist.

Järgneval päeval jatkunud ettekandeis puudutati samuti mitmesuguseid põllumajanduslikke ning tootmislahinguga seoses olevaid küsimusi, kusjuures konsulentidele jagati juhtnööre sõjaaegsete raskuste ületamiseks, eriti loomakasvatuse alal. Jõuti seisukohale, et kõik raskused on ületatavad juhul, kui iga põllumees rakendab kõik oma võimed üldsuse hüvanguks.

Loomakasvatuse alal hakatakse pikapeale üle saama sõjaaegseist haavadest, kuigi olukord pole sugugi kerge. Eriti suuri raskusi esineb söödaküsimuses jõusööda osas, kuid neist on võimalik kõiki jõude rakendades üle saada.

Toimunud kokkutulek andis jaoskonna- ja erialakonsulentidele palju uusi kogemusi ning aitas tublisti kaasa tootmislahingu läbiviimise selgitamisele.

Soomusgrenadeeridediviis „Suur-Saksamaa“- omavad uued nekrutid karastust rinderaskuste jaoks. See diviis koosneb ainult vabatahtlikkudest ja moodustab Saksa sõjaväe eliitosa. Pk.-sõjakirjas. Müller (Wb).

Talumetsade möödunud aasta raienorm tuleb täita 15. detsembriks

Kindralkomissari poolt 1942. a. avaldatud „Talumetsades 1942./43. aasta talvel küttepuude raiumise määruse“ põhjal määrati talupidajaile 1942./43.a. talvepoolaasta kohta nende metsades kindel raienorm.

Nimetatud norm tuli täita kahes järgus — esimene pool hiljemalt 15. jaanuariks 1943 ning ülejäänud pool hiljemalt 1. oktoobriks 1943.

Seejuures vähendati esimest raienormi poolt 50 protsendi võrra, juhul kui talupidaja puud tõi ära enne 15. detsembrit 1942.

Kuna aga selgus, et kõigil talupidajail ei ole osutunud võimalikuks 1942./43.a. raienormi õigeaegselt täita, siis pikendati kindralkomissari poolt 1942./43. a. talumetsade raienormi täitmise tähtaega kuni 15. detsembrini 1943.

Sellest tähtajast tuleb kõigil neil talupidajail, kelle 1942./43. a. raienorm veel täidetud ei ole, tingimata kinni pidada.

Käesoleva aasta 16. oktoobril 1943 avaldati kindralkomissari poolt välja antud „Talumetsades 1943./44. a. talvepoolaasta küttepuude raiumise määrus“, mille paragrahv 5. puudutab ka 1942./43.a. raienormi täitmist nende talupidajate osas, kes seda seni veel täielikult või osaliselt ei ole teostanud.

28. oktoobril avaldati ajalehtedes ülendus eespool mainitud määruse paragrahv 5 kohta, mille kohaselt tuleb 1942./43. a. raienorm talupidajail täita hiljemalt 15. dets. 1943.

Talude tagasiandmine Läänemaal jatkub

Reedel toimus järjekordne talude tagasiandmine Läänemaa põllupidajatele Hiiumaal, Varbla ja Karuse valdades, mis kujunes kohalikkudele põllupidajatele suureks sündmuseks.

Talude tagasiandmine toimus Hiiumaal Kärdla linnas, kuhu oli kogunenud Hiiumaa talupidajaid. Seks puhuks külalistena sõitsid sinna Saare-Lääne põllumajandusjuht von Schröder, Läänemaa põllumajandussaaduste kokkuvõtu osakonna juhataja H. Aamisepp ja erialakonsulent V. Arusoo.

Talude tagasiandmise ürikute üleandmist *kindralkomissari nimel teostas* Saare-Lääne põllumajandusjuht ja talud said tagasi umbes 200 Hiiumaa talupidajat.

Varblas anti talude tagasiandmise ürikud 64 talupidajale ja Karusel 37 talupidajale.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts sai tegutsemisloa

Neil päevil saabus Sisedirektooriumilt Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsile nõusolek tegevuse jatkamiseks. Seega sai meie ärkamisaja suurmehe jäädvustamiseks asutatud selts, millise bolshevikud likvideerisid teiste rahvuslikkude organisatsioonide hulgas, jälle tagasi oma eluõiguse.

Vargad tungisid Tapal riidekauplusse

Läinud nädalal murti sisse varaste poolt Tapal J. Ivanovi riidekauplusse. Vargad olid sissepääsuks välisukselt luku kõrvaldanud ja sisemise ukse klaasid purustanud.

Kauplusest viisid vargad kaasa trikoopesu ja muud pudukaupa, kuna ülikonna ja paliturliideid kaasa ei viidud. Kauplus asub südalinnas ja käidaval kohal.

Pärnus jagati aasta jooksul 7.763 paari jalatseid

Pärnu linna kaubandus- tööstusosakonna kaudu on aasta jooksul jagatud tsiviilelanikkonnale 7.763 paari mitmesuguseid jalatseid, nagu selgub vastavast arusandest. Peale selle on suuremal arvul müüdud ostulubadeta veel puutaldadega jalatseid, kusjuures on suudetud rahuldada peaegu kõiki soovijaid.

ERÜ liikmeid Viljandis üle 3.000

Viljandis kestab praegu ERÜ liikmete värbamine, mida teostatakse esmajoones asutuste, käitiste ja ettevõtete kaudu, et sel teel pääseda ühendusse kõige aktiivsema osaga linna elanikkonnast. Seniajani on juba paljudes Viljandi asutustes ja ettevõtetes asunud ERÜ liikmeks eranditult kõik teenistujad. Ühtekokku on ERÜ-le Viljandis värvatud juba kaugelt üle 3.000 liikme.

Leedust 1.000 suguhane

Eesti Põllumajanduse Keskliidul ja Eesti Linnukasvatajate Seltsil on õnnestunud sõlmida kokkulepe vastava Leedu keskühingu 1.000 suguhane imporditks. Esimene saadetis suguhanesid, mis koosnes 500-st kodulinnust, jõudis Valga kaudu pärale neil päevil, kuna ülejäänud jõuavad kohale mõne nädala pärast. Enne talupidajatele väljajagamist paigutatakse linnud karanteeni, kuhu nad jäävad paariks-kolmeks nädalaks.

Klassiloterii võidud paigutati loosirattasse

ERÜ 3. klassiloterii eelviimase klassi loosimise ettevalmistamiseks paigutati vastava ametliku komisjoni poolt võidud Tallinnas juba loosirattasse.

Eeloleval loosimisel on suurimaks võiduvõimaluseks 14.000 riigimarka, kusjuures võitude koguarv on 2500.

Loteriipiletite ümbervahetamise õigus lõpeb 23. novembril. Piletiomanikud peavad ruttama, sest kui nad nüüd enam ei saa piletit, siis kaotavad nad võimaluse võtta osa viimase klassi loosimisest.

Tartus anti 99 majaomanikule tagasi kinnisvarad

Tartu piirkonnakomissari Kurt Meeneni ülesandel andis Tartu linnapea Karl Keerdoja reedel vanas ajaloolises raekojasaalis pidulikul kokkutulekul majaomanikel kätte omanditõendid nende bolševike poolt natsionaliseeritud majade pärisomandiks tagasiandmise kohta.

Pidulik kokkutulek algas linnapea Keerdoja sõnavõtuga, kes märkis muuseas, et seekordne omanditõendite tagasiandmine on juba viies ja seni on tagasi antud Tartu majaomanikele 701 omanditõendit. Seekord jagati välja 99 omanditõendit

Saare abimaavanem lahkub

Saare abimaavanem ja maakoolivalitsuse juhataja Gustav Puu esitas lahkumispalve, mis maavanema poolt vastu võeti ja edasi saadeti otsustamiseks sisedirektorile. Nagu kuuldu, kavatseb Gustav Puu kes on õigusteadlane, hakata Kuressaares tegutsema advokaadina.

Kiriõpistu sõjas haavatasaanuile

H e l s i n g i s t, 16. 11. Lotta Svärdi organisatsioon asutas kõigi haiglates viibivate sõjahaavatute jaoks kiriõpistu keskuse, mis vahendab kirjalikku eriainete stuudiumi kõigil vaimse endatäiendamise aladel. Praegu embab see instituut juba ligi 3000 õppijat, kes on raskesti haavatuina seotud haiglatega, kuid võivad sel teel siiski jätkata oma eerihariduse täiendamist.

Eesti ajakirjanikud kohtusid Saksamaal kindralkomissar K. S. Litzmanniga

Nädala lõpul saabus tagasi kodumaale Eesti ajakirjanike esindus, kes ida-alade riigiministri A. Rosenberg'i kutsel sooritas pikema ringreisi Saksamaal.

Berliinist lahkumise eel andis Eesti ajakirjanikele lahkumiseine ida-alade pressiala juhataja ülemvalitsusnõunik Stein. Oma sõnavõtus ta märkis, et selle ringsõidu kestel avanes Eesti ajakirjanikel võimalus väga mitmekülgselt tutvuda sõjaaegse Saksamaaga. Samal ajal avanes neil võimalus ka isikliku kontakti võtmiseks ajakirjanduse ala juhtivate isikutega ja Saksamaa sõjapingutuste ning saavutuste jälgimiseks.

Ärasõidu eel toimunud õhtusöögil andis Eesti ajakirjanikele ülevaate viimaseaja sõjalistest ja poliitilistest sündmustest härra Drescher ida-alade ministeeriumist, kes ütles ka südamlikke lahkumissõnu.

Koduteel peatusid Eesti ajakirjanikud Königsbergis, kus neid võttis vastu Albertuse ülikooli rektor prof. dr Grünberg. Õhtul kohtusid meie ajakirjanikud Park - Hotellis kindralkomissar K. S. Litzmann'iga, kes sääl läbisõidul mõne tunni peatus.

Õhtulauas vestles kindralkomissar pikemat aega Eesti ajakirjanikkudega.

Järgmisel hommikul jätkus sõit kodumaale üle Riia, kus neile öösel jaamas üllatusena ida - alade riigikomissari pressišefi dr. Zimmermann'i ülesandel anti üle pakikesed maitsva teekostiga.

Raadio

TEISIPÄEV, 23. NOVEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek). 7.00 Päevauudised saksa keeles 7.15 Helisvaid hommikutervitusi (hpl.) 8.30 Põllumeestele: Piimasaaduste kvaliteedist (Piimandusinspektor agr. Vold. Peterson). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Kerge mäng (Ringhäälingu tantsukapell, juh. Vl. Sapošnin) 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ühe jalaväerügemendi puhkpilliorkester ülemmuusikajuhi Recknageli juhatusel, Riia Ringhäälingu ajaviiteorkester Fritz Diederichi juhatusel, heliplaadid ja mgn). Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Muusikaga läheb kõik paremini (Ringhäälingu tantsukapell juh. Vl. Sapošnin) . 15.30 Aariaid ja koore koemilistest ooperitest (hpl). 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu suur orkester juh. L. Tauts). 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 18.00 „Rännu lõpp“, August Gailiti romaanist „Toomas Nipernaadi“. 18.15 Väike vahemäng (hpl). 18.30 Aja kaja. 19.00 Saatekava veste. 19.15 Rindereportaže (ülek., s. keeles). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Ringhäälingu-ringvaade (ülek., saksa keeles). 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Sõdurid lõbustavad sõdureid). 21.00 Päevauudised. Ainult Tartu: 21.15 Sarenaad õhtul (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

KOLMAPÄEV, 24. NOVEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek. Bõõmi saatjast ja heliplaadid). 8.30 Hommikuhardus: „Mis hoiab meie hinge terve?“ 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Helisev ajaviide (Ringhäälingu tantsukapell, juh. Leo Tauts). 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (ülek. Frankfurdistt). 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Meloodialt meloodiale (mgn ja hpl). 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu ajaviite orkester P. Karpi juh. ja hpl). 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 18.00 „Kasvav iseteadvus Lõuna-Ameerikas“. (Konrad Kutschera). 18.20 Eesti klaverimuusika (Prof. W. Rummel (mgn). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Loengutesari „Meresõda ja merejõud“ (ülek. s. keeles). 19.15 Rindereportaže (ülek., saksa keeles). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Poliitiline loeng (ülek., saksa keeles). 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund. (Kirev tund Ringhäälingu tantsukapelliga Leo Tautsi juhatusel ja solistid). 21.00 Päevauudised. Ainult Tartu: 21.15 Meloodiate võlu (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

Suurem tuleõnnetus Küti vallas

Kahjutules hävis ait, küün ja kuur ning 60 l. peksuõli

Neljapäeva õhtul kell 20.30 süttis bensiiniplahvatusest Virumaal Küti vallas Vinni külas talupidaja Paul Suitsu taluhooneist ühise katuse all oleva ehitusena ait, küün ja põllutööriistade kuur. Hoone hukkus kahjutules. Aita põles taluomaniku raha, riidevarustust, jalanõusid, linu, liha ja põllutööriistade kuuri ka põllutöörlistu. Taluomanik Paul Suits hindab oma tules hävinenud vallasvara, mis tule vastu kindlustamata, rm. 2100 peale ja maha põlenud hoonete väärtust rm. 10 0. Hooned olid võetud tulekindlustuse alla.

Talupidaja Paul Suits, viibides neljapäeval Rakveres, ostis linnast 60 liitrit bensiini mida müüdi temale viljapeksuks ja sellekohase ostuloa alusel. Koju jõudnult paigutas P. Suits nõu bensiiniga aita. Õhtul kell 20.30 sooritades õhtusi talitusi viibis taluomanik P. Suits tormilaternaga aidas sinna paigutatud bensiinidõu läheduses. Samas plahvatasid tormilaterna tulest nõust aidaruumi hajunud bensiiniaurud, tekitades kahjutule.

Tootmislahingu nõupidamine Tartus

Kindralkomissaraadi korraldusel algas kolmapäeval instrueerimiskoosolek Tartu -ja Valgamaa põllumajanduslikule nõuande - personaalile 1943/44. aasta tootmislahingu läbiviimiseks.

Instrueerimiskoosolekust võtsid osa mõlema maakonna maaagronoomid, jaoskonnakonsulendid ja erialakonsulendid, samuti kindralkomissariaadi ja Põllumajandusliku Keskvalitsuse juhtivad tegelased, kes koosolekul esinesid vastavate ettekannetega.

Tuli hävitas Narva-Jõesuu vesiravila

Narva-Jõesuus hävis möödunud nädalal tulikahjus Pargi tn. 3 suur vesiravila hoone. Tuli levis kuivas hoones niivõrd kiiresti, et kohalekutsutud tuletõrje ei suutnud päästmiseks enam midagi ära teha. Küll aga suudeti ära hoida naabruses asetsevate suvilate tuleohtu sattumine. Tulle jäid ka vesiravila masinad, katlad ja pumbad, samuti vallasvara. Üldist kahju hinnatakse esialgu 30.000 riigimargale.

Tuleõnnetuse oli põhjustanud ettevaatamatus, sest hoones elutsejad olid oma tubadesse paigutanud raudahjud, mille plekist korstnad ulatusid aknast väija. Arvatavasti oli mõnest korstnast säde sattunud räästasse, mis tekitaski raske tuleõnnetuse.

Virumaalt sigureid ja mett

Möödunud nädalaga tehti Virumaal algust sigurite ja mee kokkuostuga. Sigureist peamine osa saadakse õieti väljaspool Virumaa piire asuvaist Peipsi äärseist valdadest ja ka Mustveest. Sealt transporditakse kokkuostetavad sigurid autodel Rakverre.

Kõigil mesilasperede omanikel tuleb meesaagist kohustusliku müüginormina ära anda mett 1,5 kg igalt mesilasperelt. Meemüüjaile on ette nähtud hüvitused suhkru näol.

Pika raske haiguse järel lahkus minu kallis abikaasa, tislermeister

AUGUST KIVIKINK

sünd. 3. I 1882
surn. 19. 11. 1943.

mälestavad leinas

abikaasa, õde ja omaksed

P. L. V. T. ühing

Ametvennad möödelsepad

Muldasängitamine pühapäeval, 28. nov. kell 13 Sillaotsa kalmistul.

Paide vangimaja vajab VANGIVALVURIT. Töölevõtmine toimub Paide tööameti kaudu. Vangimaja ülem.

Kõrgem RIIGIAMETNIK, eestlane, soovib Paide linna kaasüürilise korterina OMAETTE TUBA. Omal küte olemas. Pakkum. sit. „Korter+1“ all.